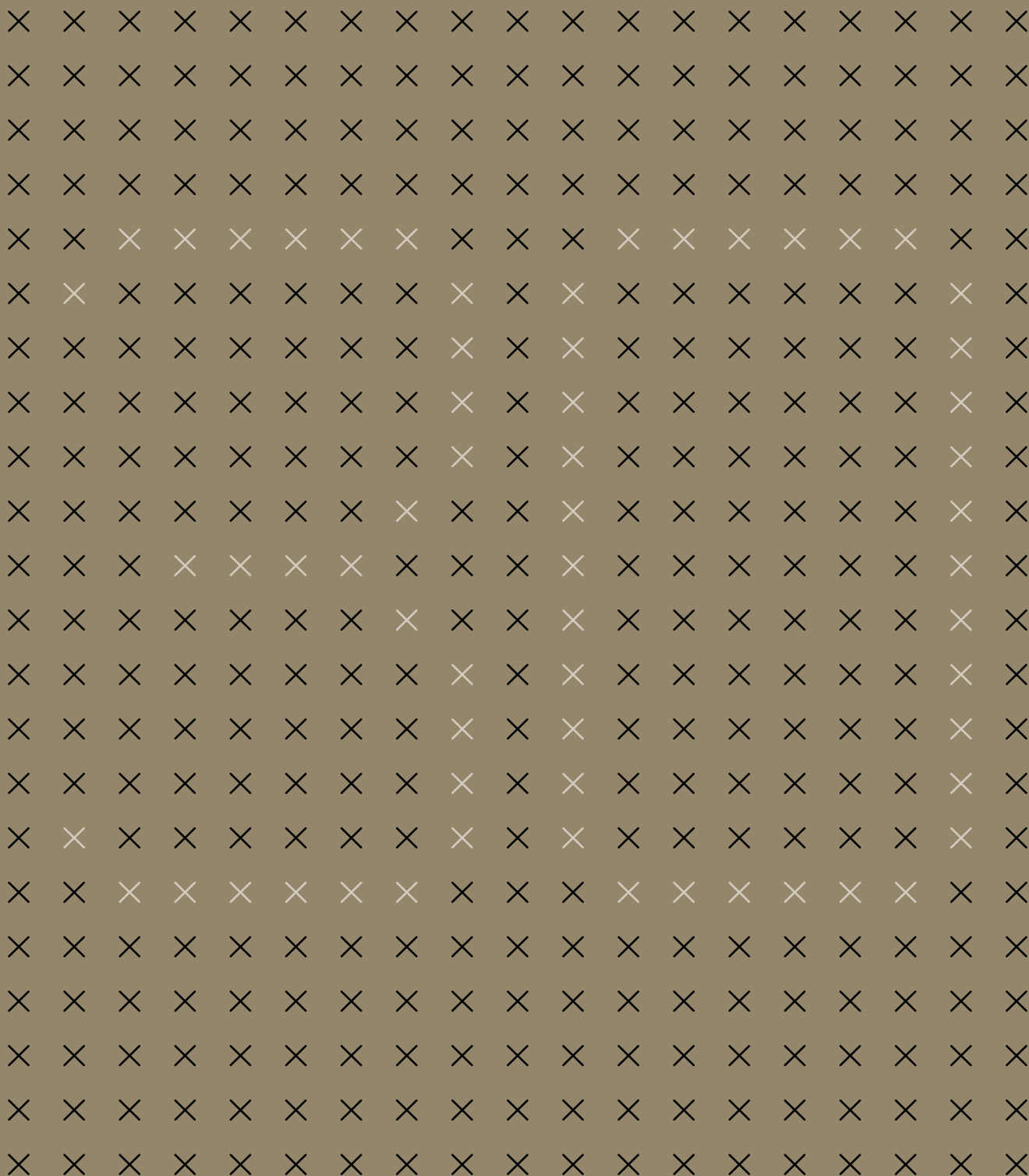

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2023/6

Falikárpit, a Medici-kárpitok egyik darabja: Puttók struccal (részlet). RAFFAELLO tervei nyomán Barberini kárpitszövő manufaktúra
Tapestry, an item from the Medici tapestries: Putti with an ostrich (detail). Barberini tapestry weaving workshop after RAPHAEL's cartoons
Róma, 1633–1635, gyapjú és selyem, a teljes méret: 310x270 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: 20000)
Fotó: Iparművészeti Múzeum (Cikkünk a 47. oldalon)

TARTALOM

- 2 **Kedves Olvasó!** (*Simonffy Szilvia*)
.....
- HARMINC ÉV
- 4 **Egy szaklap harminc éve**
Magyar Iparművészet 1993–2023 (vázlatos visszpillantás)
(*Wehner Tibor*)
- 10 **A Magyar Iparművészet folyóirat arculatelemzése**
Az újraindulástól napjainkig (*Ádám Zsófia*)
.....
- KÖSZÖNTÉS
- 20 **Az örök megújuló**
Schrammel Imre köszöntése (*Mezei Gábor*)
- 21 **Sketchbook**
Schrammel Imre kilencvenéves
.....
- KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK
- 22 **Hercegek selyemben**
Luxustextiliák az Esterházy-kincstárból (*Pásztor Emese*)
- 28 **Mámort!**
Európai kortárs ékszművészeti kiállítás Veszprémben
(*Dobnál Szonja*)
- 32 **A Magyar Művészeti Akadémia 2023-ban megválasztott új levelező tagjai II.**
Pázmándi Antal, Sipos Enikő és Smetana Ágnes munkásságának bemutatása (*Nagy Villő*)
- 38 **Rugalmas keretek**
A FISE 2022-ben felvett új tagjainak bemutatkozó kiállítása (*Fazekas Ildikó*)
- 42 **Anyagok – formák – ékszerek**
Az MKISZ kiállítása Szombathelyen (*Veres Éva*)
.....
- ÉRTÉKŐRZÉS
- 44 **„Céljának megfelelő művészi kiállításáért”**
Kőszegi Bella grafikusművész sikere és a Magyar Bibliophil Társaság (*Margittai Zsuzsa*)
.....
- IN MEMORIAM
- 47 **Rendhagyó emlékezés**
Dr. Csernyánszky Mária (1903–1998) művészettörténész pályája (*Horváth Hilda*)
- 52 **Lezártult egy korszak**
Búcsú Dávid Katalin művészettörténésztől (*Mezei Gábor*)

CONTENTS

- 2 **Dear Reader!** (*Szilvia Simonffy*)
.....
- THIRTY YEARS
- 4 **Thirty Years of a Special Magazine**
Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts 1993–2023 (a retrospective sketch) (*Tibor Wehner*)
- 10 **Analysing the Visual Identity of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts**
From the restart to our days (*Zsófia Ádám*)
.....
- GREETING
- 20 **Ever Reviving**
Greeting Imre Schrammel (*Gábor Mezei*)
- 21 **Sketchbook**
Imre Schrammel turns ninety
.....
- EXHIBITIONS – WORKSHOPS
- 22 **Princes in Silk**
Luxury textiles from the Esterházy Treasury (*Emese Pásztor*)
- 28 **Delight!**
European contemporary jewellery exhibition in Veszprém (*Szonja Dobnál*)
- 32 **New Corresponding Members of the Hungarian Academy of Arts Co-opted in 2023 II**
Introducing the work of Antal Pázmándi, Enikő Sipos and Ágnes Smetana (*Villő Nagy*)
- 38 **Flexible Frames**
Debuting exhibition of young designers admitted to FISE in 2022 (*Ildikó Fazekas*)
- 42 **Materials – Forms – Jewels**
MKISZ exhibition in Szombathely (*Éva Veres*)
.....
- SAFEGUARDING VALUES
- 44 **‘For the artistic execution that is adequate to its purpose’**
Success of graphic artist Bella Kőszegi and the Hungarian Bibliophile Society (*Zsuzsa Margittai*)
.....
- IN MEMORIAM
- 47 **Irregular Remembrance**
Professional career of art historian dr. Mária Csernyánszky (1903–1998) (*Hilda Horváth*)
- 52 **A Period Is Over**
Farewell to art historian Katalin Dávid (*Gábor Mezei*)

A CÍMLAPON | ON THE FRONT COVER:

NAGY Norbert: Magyar Iparművészet 30

Norbert NAGY: Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts 30
2023

A HÁTSÓ BORÍTÓN | ON THE BACK COVER:

LŐRINCZ Réka: Keep on Going, nyaklánc

Réka LŐRINCZ: Keep on Going, necklace
2022, édesvízi gyöngy, antik ékszer, ezüst
(*Cikkünk a 28. oldalon*)

Kedves Olvasó!

A Magyar Iparművészet új folyamának 30. születésnapjához érkezünk. Keserédes jubileum ez, önfeledten ünnepelni nincs okunk, mert a kerek évfordulóval a lap történetében egy korszak lezárul. A Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa, a kiadó financiai okokból a folyóirat „új pályára állítása, anyagi hátterének megerősítése érdekében szükségeszerű és jelentős átalakítást tervez”, ezért 2023. december 31-ével megszakítja a szerkesztőség eddigi formában történő működését.

A szervezeten belüli szakmai egyeztetést és szakmai indoklást nélkülöző döntést tudomásul véve, nem mellőzhető az a momentum, hogy korábban a folyóiratra vonatkozó minden változás és változtatás a lap szakmai mentorálását és monitorozását végző szerkesztőbizottság és a lapalapító(k) előzetes tájékoztatásával és többségi jóváhagyásával történt meg. Így volt ez Dvorszky Hedvig, Fekete György és Kiss Éva főszerkesztő elődök ideje és saját főszerkesztői munkám hat éve alatt, mindannyiunk által a legnagyobb tiszteletben tartva a kialakult működési rendet. Így volt ez 2018-ban, amikor a 25. jubileumi év alkalmából a lap küldetését, célközönségét, tartalmát és külalakját együtt újragondoltuk és meghatároztuk, és egy megújult lapszámmal ünnepeltük a negyedszázados évfordulót.

A 30. születésnapra egy ünnepi kötet kiadása, sajnos a jelen körülmények miatt most sem volt realizálható, ezért újra egy rendhagyó számot tart kezében az olvasó, amit a Nagy Norbert grafikusművész tervezte címlap már első pillantásra megelölegez. *Magyar Iparművészet 30.*

Indokolt az elcsendesedés és a méltó visszatekintés, ezért az alkalom szülte HARMINC ÉV rovatban két kitűnő elemzést közlünk a három évtized lapszámainak tartalmi és formai értékeléséről. Az elsőt Wehner Tibor művészettörténész tollából, a másodikat – igazi különlegességként a lap megújult arculatáról – Ádám

Zsófiának, a MOME designmélet szakján 2023-ban diplomázónak szakdolgozatából. A nagy szakmai tapasztalattal rendelkező művészettörténész megfigyeléseit rögzítő tanulmány mellett kiemelt jelentőségűnek tartottam e diplomamunka eredményeit közölni és megismertetni, arra is gondolva, hogy egy fiatal kutató friss szemléletű észrevételei és meglátásai fontos és megkerülhetetlen útmutatót jelenthetnek számunkra a szakmai folyóirat jövőjét, továbbfejlesztését illetően. Nem titkoltam a várakozás izgalmát, hiszen e felkérések nemcsak magáról a szakmai orgánusról, hanem a szerkesztőségi munkáról szóló kritika megfogalmazására is lehetőséget nyújtottak.

A két retrospektív tanulmányt, gazdag képanyaggal a megszokott rovatok tartalmas cikkei követik, melyek közül – mivel a folyóirathoz szorosan kapcsolódnak – kiemelném Schrammel Imre keramikus és porcelántervező művésznak, a lap egyik alapítójának 90. születésnapjára köszöntését, illetve Dávid Katalin művészettörténész búcsúztatását. Mindkét írás szerzője a szerkesztőbizottság nagy tiszteletben álló tagja, Mezei Gábor belsőépítész. Ezekkel az írásokkal nemcsak keretezzük, hanem egyúttal pontot is helyezünk nem csupán e lapszám végére.

A nyomtatott, minőségi sajtó válsága évtizedek óta világhíresség, amit tovább súlyosbít a hazai támogatói struktúra beszűkülése. A lapalapítók szándéka szerinti célkitűzés – a kézművességen alapuló kortárs magyar iparművészet és tervezőművészet eredményeiről való folytonos tájékoztatás – évről évre sikerrel, de egyre szűkülő anyagi támogatással valósult meg. A hektikussá váló pályázati lehetőségeknek, az előre tervezést ellehetetlenítő időzítéseknek kiszolgáltatva, mégis mindig menetrend szerint, változatlan minőségben megjelent a lap. A működési nehézségeket tetézte a világhátrány, majd az Európát is sújtó háborúk okozta gazdasági és kollektív lelki válság.

Mindezek felfoghatatlan valóságában a kulturális ágazat háttérbe, támogatása bizonytalanságba fordul. És meg kell említeni a szerkesztőséget ért személyi veszteségeket is. Fekete György belsőépítész, lapalapító, Scherer József designer, Nagy Franciska hírszerkesztő és legutóbb Dávid Katalin művészettörténész távozott el közülünk.

A Magyar Iparművészet nemzeti-kulturális örökség. Az új folyam Fekete György szellemi hagyatékának egyik pillére. Idézve őt, hogy sikerült-e „a kortárs magyar iparművészet és tervezőművészet organizmusának artériáján tartani ujjbegyeinket”? A válasz: a három évtized közös munkájának mércéje egyedül az idő lehet.

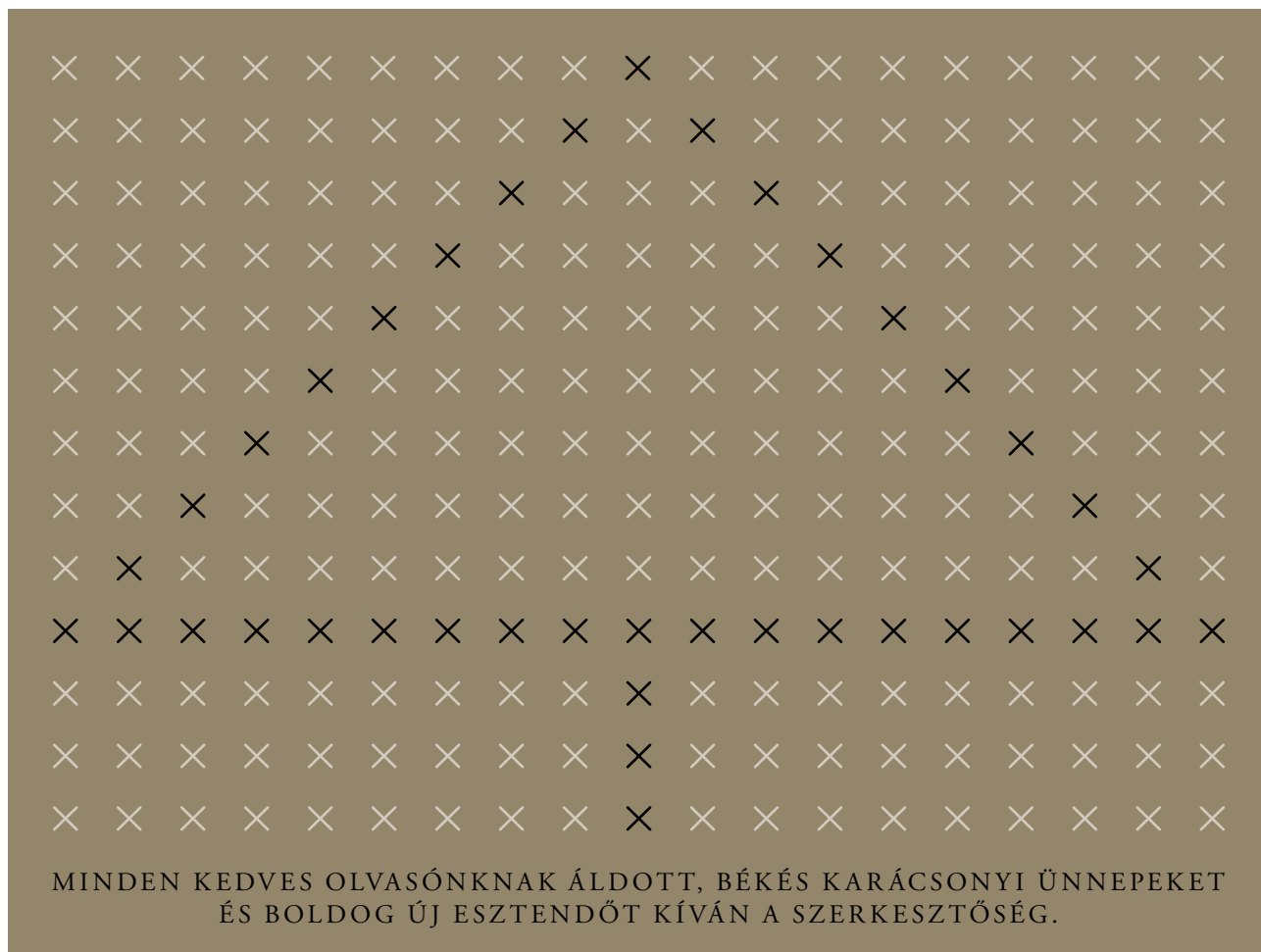
A főszerkesztői székéből posztumusz tisztelegve búcsúzom a lapalapítónak, FEKETE GYÖRGYnek a magyar kultúráért, azon belül a kortárs iparművészet és tervezőművészet méltó dokumentálásért tett erőfeszítései előtt. Remélve, hogy szerveződik egy professzionális kiadó, amelyben e szellemi örökség előtt fejet hajtva születnek meg a lap folytonosságát biztosító döntések,

felelős tudatában annak, hogy a közel 130 éves *Magyar Iparművészet* máig az egyetlen nyomtatott sajtóterméke a szakágazatnak. Továbbá bízom benne, hogy e nemes feladathoz az egyre csökkenő állami támogatás mellé sikerül majd szponzorokat és mecénásokat találni, akik felismerik az *értéket*, és hogy a donáció számukra nem csupán elismerő hivatkozást jelent, hanem presztízsértéket képvisel.

Végezetül megköszönöm a szerkesztőségi munkatársaimnak és a szerkesztőbizottság tagjainak a támogató együttműködést. Mindannyiukkal megtiszteltetés volt az ügyön és az ügyért dolgozni, a lap életben tartása és fejlesztése közös szívügyünk volt. Továbbá köszönöm az ipar- és tervezőművészeknek azt a sok nagyszerű alkotást, amelyeket megismerhettünk és megismertettünk, nem utolsósorban köszönöm a szerzők szellemi és a fotósok képi munícióját, hiszen mindezek megalapozták a lap tartalmi-esztétikai színvonalát, és természetesen köszönöm az előfizetők és az olvasók kitüntető figyelmét.

A Magyar Iparművészet
leköszönő főszerkesztője

SIMONFFY Szilvia
művészettörténész, ötvös iparművész

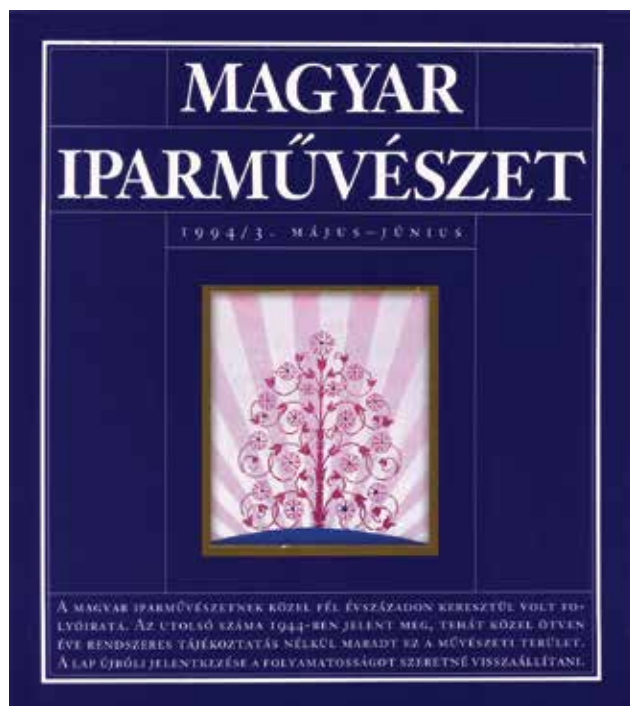
MINDEN KEDVES OLVASÓNKNAK ÁLDOTT, BÉKÉS KARÁCSONYI ÜNNEPEKET
ÉS BOLDOG ÚJ ESZTENDŐT KÍVÁN A SZERKESZTŐSÉG.

Egy szaklap harminc éve

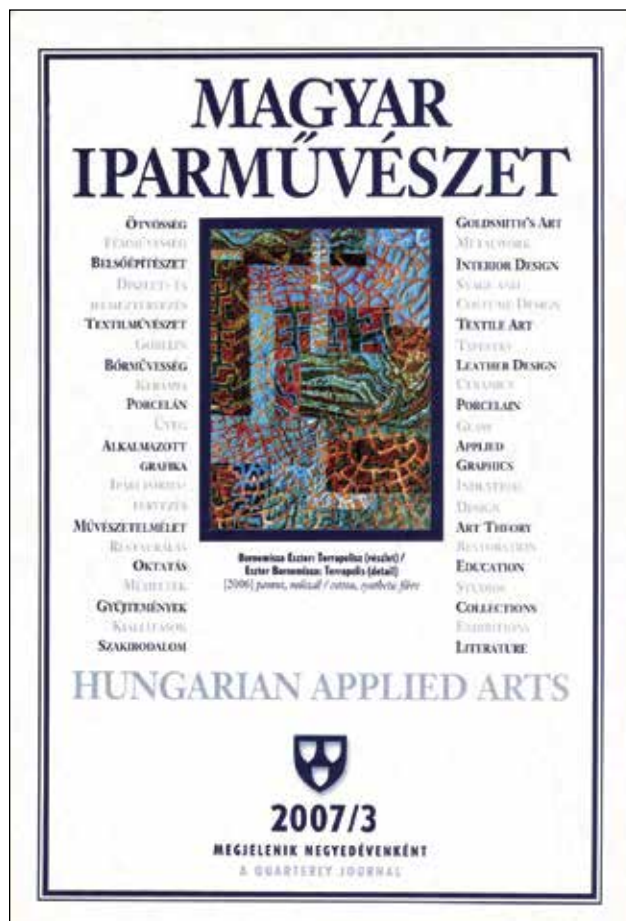
MAGYAR IPARMŰVÉSZET 1993–2023 (VÁZLATOS VISSZAPILLANTÁS)

Ha a 19. századi *Művészi Ipar* (1885–1894) című lapot követő 19–20. századi *Magyar Iparművészet* (1897–1944) című folyóirat csaknem ötvenesztendősi hiátus múltán, 1993-ban újraindított utódlapjának napjainkig tartó történetét felölelő, három évtizedet átfogó sorozatára pillantunk a könyvespolcon, máris számos fontos megállapítást fogalmazhatunk meg. Így a legfeltűnőbb jellemző, hogy a harmincéves történet során többször változott a lap külső megjelenése, illetve formátuma: a kezdeti, majd a később visszatérő kisebb négyzetes alakzatot kétszer, 2005-ben (2012-ig) és 2018-ban váltotta fel a nagyobb, az álló A/4-est megközelítő méret. Ez együtt járt a borító jellegének változásával is: már az induláskor is, és aztán hosszú éveken át alkalmazott úgynevezett „ablakos” címlap 2018-ig – 1996-tól a periodika által tárgyalt alkotóterületek tárgyszavaival 2016-ig – határozta

meg az arculatot. Megállapítható az is, hogy többször módosult az évente közreadott lapok megjelenési száma: a kezdeti hatot (1994–1995), az évi négy (1996 és 2012 között, kivétel a 2002-es év hat számmal), 2013-tól a tíz, majd 2017-től a nyolc megjelenés követte (2023-ban hat lapszám jelent meg). (Az egymást követő lapszámok közötti viszonylag hosszú időszakoknak, illetve az esetenként rendszertelen megjelenésnek természetesen meghatározó jelentőségű szerkesztési következményei voltak és vannak.) Nem elhanyagolható tényező az egyes

A Magyar Iparművészet 1994/3. számának címlapja. Tervezőszerkesztő: SZABÓ J. Judit | Cover page of Issue 3/1994 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts. Design by Judit SZABÓ J.

A Magyar Iparművészet 2007/3. számának címlapja. Terv: Tandem Grafikai Stúdió | Cover page of Issue 3/2007 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts. Design by Tandem Graphic Design Studio

lapszámok terjedelme sem: volt, hogy 48 oldalon, és volt, hogy 64, majd 92 oldalon, 2018-tól napjainkig 56 oldalon jelentek, jelennek meg a közlemények. Fellapozva az egyes számokat feltárulnak az évtizedek során lezajlott, a szerkesztőséget és a kiadót érintő történések is: a mutatványszámot követően a 2002/6-os számig N. Dvorszky Hedvig művészettörténész volt a lap főszerkesztője, őt követte a 2003/1-es számtól a 2012/2-es lapszámig a lapalapító Fekete György belsőépítész¹. A 2012/3-as számtól Kiss Éva művészettörténész, a 2018/1-es számtól napjainkig Simonffy Szilvia művészettörténész ült a főszerkesztői székben. A *Magyar Iparművészet* jellemző szerkesztési vonása, hogy munkájában a kezdetektől fontos szerepet játszott a különböző alkotó- és szakterületek prominens képviselőiből szervezett szerkesztőbizottság, amelynek Fekete György a 2020-ban bekövetkezett haláláig de facto az elnöke volt, s amelynek tagjai nemegyszer tanulmányaikkal, cikkeikkel szerzőkként is jelentkeztek (mint mások mellett például Dávid Katalin, Ernyey Gyula, Lovag Zsuzsa, Mezei Gábor, Schrammel Imre). A felelős kiadók sorában a harminc év során a Magyar Iparművészeti Főiskolát (1993-tól), a Magyar Művészeti Akadémia Alapítványt (1996-tól), illetve az alapítvány nevének változása miatt a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok Alapítványát (2011-től) regisztrálhatták az annalesok. A példányszámról, az előfizetők számáról nincsenek nyilvánosságra hozható adataink, de természetesen 2013-tól ez a kiadvány is elérhető a cybertérben: a nyomtatott lapszámok késleltetett közzététellel teljes terjedelemben megjelennek és olvashatók a folyóirat honlapján, továbbá

az Országos Széchényi Könyvtár Elektronikus Periodika Adatbázis és Archívum (OSZK EPA), az Arcanum Digitális Tudománytár és az EBSCO Publishing Inc. tudományos gyűjtemény honlapján/weboldalain.

A sok változás ellenére az „első mutatványszám”-ként megjelent 1993. decemberi *Magyar Iparművészet*ben az egyik lapalapító, Fekete György belsőépítész által, a szerkesztőbizottság elnökeként megfogalmazott célok alapjaiban napjainkig is érvényesnek ítéltetők, s a folyóirat legfontosabb jellemzőiként minősíthető ismérvek és tényezők: „Az elmúlt fél évszázad sorolhatatlan társadalmi és művészeti változásai alaposan átrendezték a művek születésének és hatásának szellemi és gyakorlati körülményeit. Lényegesen módosult a tárgyak szerepe is. Valami azonban változatlan maradt: a szépség iránti eredendő vágy, az alkotók tehetsége és teremtő kedve. Lapindító szándékainkat erre alapozzuk. Az iparművészet – minden anyagot, technikát és funkciót magába foglalón – az az átfogó művészeti ág, amelyik az egész emberiség ünnepnapjait és hétköznapjait át- meg átszövi használható teljesítményeivel. Lehetetlen, hogy ezekről ne érkezzen rendszeres híradás. A *Magyar Iparművészet* jórészt a kézműves iparművészet és tervezőmunka eredményeit kívánja folyamatosan számba venni. Tájékoztat múltbéli értékeiről, a kortárs alkotók és alkotások jelenéről és az iparművészeti oktatás szándékairól, állomásairól. Foglalkozik az iparművészeti szakmák szervezeti életének mindennapjaival, közösségeinek gondjaival, szakírásával, kritikájával és könyvkiadásával. Figyelemmel kíséri a kiállítások világát.”² E nagyszabású, komplex szerkesztői terveket és szándékokat tükrözte az 1996-os évfolyam

Szerkesztőbizottsági ülés az Iparművészeti Múzeum könyvtárában 2015-ben. Résztvevők (balról jobbra): FELEDY Balázs művészetkritikus, SIMON Károly designer, ERNYEY Gyula designer, szaktörténész, MEZEI Gábor belsőépítész, SCHRAMMEL Imre keramikus és porcelántervező és DVORSZKY Hedvig művészettörténész | Editorial board meeting in the library of the Museum of Applied Arts, 2015. L-r: art critic Balázs FELEDY, designer Károly SIMON, designer and design historian Gyula ERNYEY, interior designer Gábor MEZEI, ceramist and porcelain designer Imre SCHRAMMEL, art historian Hedvig DVORSZKY
Fotó: Mascher Róbert / Magyar Iparművészet Archivuma

Szerkesztőbizottsági ülés az Iparművészeti Múzeum könyvtárában 2015-ben. Résztvevők (balról jobbra): NAGY Franciska hírszerkesztő, MEZEI Gábor belsőépítész, SCHRAMMEL Imre keramikus és porcelántervező, KISS Éva művészettörténész, főszerkesztő és DÁVID Katalin művészettörténész | Editorial board meeting in the library of the Museum of Applied Arts, 2015. L-r: news editor Franciska NAGY, interior designer Gábor MEZEI, ceramist and porcelain designer Imre SCHRAMMEL, art historian and chief editor Éva KISS, art historian Katalin DÁVID
Fotó: Mascher Róbert / Magyar Iparművészet Archivuma

lapszámainak borítóján feltűnt, majd húsz éven át megjelent, az iparművészeti alkotóterületek megnevezését és az ágazat szervezeti és intézményrendszerének egységeit mintegy tartalmi leltárként összegző felsorolás: ötvösség, fémművesség, belsőépítészet, környezettervezés, bútór, díszlet, játék, textilművészet, gobelin, öltözködés, ruha- és jelmeztervezés, bőrművesség, kerámia, porcelán, üveg, könyvművészet, plakát, reklámtervezés, ipari formatervezés, művészetelmélet, kritika, restaurálás, diplomázók, művészportrék, műhelyek, gyűjtemények, gyűjtők, kiállítások, szakirodalom.

A Magyar Iparművészet 2014/5. számának címlapja. Terv: Tandem Grafikai Stúdió | Cover page of Issue 5/2014 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts. Design by Tandem Graphic Design Studio

Az első két esztendő kézművestechnikákat áttekintő tematikus számainak sorozata után az aktualitásokhoz kötődőbb, a már-már nehezen behatárolható, rendkívül szerteágazó kézműves- és tervezőművészeti alkotóterületekre fókuszáló, változó rovatokból megszerkesztett, és a rovatokon belül változatos műfajú közleményeket közreadó kiadványok követték egymást. Találomra kiemelve egy-egy lapszámot a széles körű szakmai tájékozódást és tájékoztatást tanúsítják a rovatcímek: 1996/1: Értékmérés, Portré, Oktatás, Kiállítás, Műkereskedelem, Fórum, Szemle, Hírek; 1997/4: Portré, Kiállítások – Műhelyek, Kitekintés, Animáció, Művészetelmélet, Kortárs Galériák, Műkereskedelem, Könyvek, Körkép; 2004/1: Kiállítások – Műhelyek, Oktatás, Kitekintés, Művészet – Elmélet, Info; 2023/4: Kiállítások – Műhelyek, Köszöntés, Értékközlés, Könyv, Hírek.

Természetesen egy alkalmazott grafikai művészettel, tervezőművészettel is foglalkozó lap arculatának, ki-

vitelének, megjelenésének is tükröztetnie kellett, tükröztetnie kell igényességét és magas fokú művészeti színvonalát: a tartalmi és formai összhangot. A lap indulásakor a teljes grafikai arculat, a tipográfia, a tördelés Molnár István laptervező-tipográfus nevéhez fűződött (az 1994/3-as számtól Szabó J. Judit volt a tervezőszerkesztő). Az 1996/1-es számtól a 2018/7-es számig a megjelenés Faragó István tervezőgrafikus, könyvtervező, tipográfus (Tandem Grafikai Stúdió) kiváló munkája eredményeként valósult meg mesteri fokon (1996–1998 között Árendás József grafikusművész közreműködésével). A Magyar Iparművészet 25 éves jubileumának alkalmából a 2018/8. lapszámtól kezdve Scherer József designer, tervezőgrafikus arculattervezésével és Nagy Norbert grafikai tervei nyomán jelentősen megújult a grafikai arculat. A Magyar Iparművészet A/4-es méretet közelítő formátumra váltó kiadványainak látványos címlapjai, a közlemények szöveges részeinek és az illusztrációinak arányai, a kiemelések – a tehetséges és alázatos műtárgyfotósok közreműködésével, a leleményes műtárgyfotók lapba illesztésével – professzionális szinten, méltó eleganciával realizáltak. Külön tanulmányt szentelhetnénk a remekbe szabott, önmagában is művészeti alkotásként szemlélhető, attraktív címlapterv-megvalósításoknak. És itt kell szólnunk arról a fantasztikusan alapos, körültekintő szerkesztői gyakorlatról is, amelynek garanciájaként a reprodukciók képaláírásai, a műtárgyadatok mindenkor precízek és pontosak: így a jelenkori művészet, a művészet-történet hiteles forrásai. Ez a precizitás jellemzi a lap egészét, tartalmi aspektusait is: művészettörténeti

A Magyar Iparművészet 2016/2. számának címlapja. Terv: Tandem Grafikai Stúdió | Cover page of Issue 2/2016 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts. Design by Tandem Graphic Design Studio

alaposan feldolgozott és prezentált, a szakmának és az olvasóközönségnek egyaránt szóló tanulmányok, érzékletesen megrajzolt alkotói portrék, tárgyilagos tárlatismertető, a szakmai szervezetek, intézmények munkájáról szóló pontos tudósítások, összefogott recenziók jelentek, jelennek meg a lap oldalain. A folyóirat jellegét, hangvételét, szakmai irányultságát alapvetően meghatározza, hogy – ellentétben például az irodalmi vagy a művészeti lapok családjának nyomtatott kiadványaival – a *Magyar Iparművészet* az iparművészeti szféra egyedüli periodikája, nincsenek társai. Ez szükségszerűen korlátozza mozgásterét, megszabja szerkesztési koncepcióját, közleményeinek tárgyalásmódját, szemléletét, amelyet tovább árnyal esetenként a két szám megjelenését elválasztó viszonylag hosszú időszak, amely ellehetleníti az aktualitásokra való közvetlen reflektálást, például az egy-két hetes időszakig fennálló kiállításokra való kritikai reagálást. Vagyis a széles körű kitekintésre, az egyfajta szemléleti és tematikai demokratizmusra, a szubjektivitástól és a megindokolhatatlan szelekciótól mentes témaválasztásra, a tárgyilagos ismertetésre, a szakmai szempontokat érvényesítő elemzésre kell vállalkoznia és koncentrálnia. Mindez a jelenkori magyar művészeti irodalom egyik egyre égetőbb hiányjelenséget jelző tünetének okozója: a kritikai hangvétel, a bíráló, a szigorú megítélés, a negatív minősítés szinte teljesen mellőzött szakirodalmunkban (vagy ebbéli meggyőződését és vélekedését szinte észrevétlenül, a válogatás, a közlés által kiemelésre érdemesített értékek révén manifesztálja a lap). Ha azt a nehezen megcáfolható vélekedést fogalmazzuk meg,

hogy értéktelen, a kvalitást nélkülöző, gyenge művek, erőtlén törekvések, epizódyszerű jelenségek egyáltalán nem kaptak teret a lap hasábjain, akkor ezzel egyúttal azt is igazoltuk, hogy a mindenkori szerkesztők sikerrel birkóztak meg a monopolhelyzetből adódó szituációval. És ugyanígy regisztrálható az is, hogy érdemtelenül mellőzött alkotóra, figyelmen kívül hagyott, szakmai figyelemre méltó kezdeményezésre, elfeledett kimagasló jelentőségű alkotásra, elhallgatott meghatározó művészeti eseményre nem emlékeztethetünk, vagyis az iparművészeti művészettörténet hű tükre, pontos dokumentációja tárul elénk a *Magyar Iparművészet* lapszámaint forgatva. Ezekre a nehézségekre, problémákra, sajátosságokra utalt Dvorszky Hedvig művészettörténész is, a lap egykori alapítója, majd főszerkesztője a folyóirat 25. évfordulója alkalmából írt, *Érett korban* címmel megjelent tanulmányában: „...az adott időben történt szakmai eseményekről megjelenő beszámolóink, értékeléseink a kiadvány periodikus megjelentetési lehetőségeinek következtében nem az adott esemény történéseinek időszakában voltak olvashatók. Ennek a látszólagos hátrálynak azonban többszörös előnyét tudtuk érvényesíteni: a szerzők tisztában voltak megfogalmazásaik értékrögzítő felelősségével, a művészek pedig az alkotásaiknak egy igényes folyóiratban való bemutatásával a művészeti közéletnek hosszabb távon is eleven szereplői maradtak. A számos nehézség

Szerkesztőbizottsági ülés a Magyar Művészeti Akadémia Makovecz Szalonjában 2019-ben. Résztevők (balról jobbra): MASCHER Róbert designer, ERNYEY Gyula designer, szaktörténész, SCHERER József designer, FEKETE György belsőépítész, RITOÓK Pál művészettörténész, MEZEI Gábor belsőépítész és SIMONFFY Szilvia művészettörténész, főszerkesztő | Editorial board meeting in the Makovecz Salon of the Hungarian Academy of Arts, 2019. L-r: designer Róbert MASCHER, designer and design historian Gyula ERNYEY, designer József SCHERER, interior designer György FEKETE, art historian Pál RITOÓK, interior designer Gábor MEZEI, art historian and chief editor Szilvia SIMONFFY
Fotó: Magyar Iparművészet Archívuma

Kerekasztal-beszélgetés a Múcsarnokban 2018-ban, a Kozma-emlékév alkalmából megjelent tematikus lapszám kapcsán. Résztevők (balról jobbra): SZEGŐ György a Múcsarnok művészeti vezetője, RITOÓK Pál művészettörténész, HORÁNYI Éva művészettörténész, SIMONFFY Szilvia művészettörténész, főszerkesztő, DÉVÉNYI Tamás, FERKAI Tamás és SZARVAS Gábor építészek, REICHART Dóra művészettörténész, CSENGEL-PLANK Ibolya fotótörténész, SOMLAI Tibor belsőépítész és KISS Éva művészettörténész. Az első sorban háttal Peter ORLAY, KOZMA Lajos unokája és a családja ülnek | Roundtable apropos of the thematic issue of the Kozma anniversary, 2018, Budapest Kunsthalle. Participants (l-r): artistic director of the Kunsthalle György SZEGŐ, art historian Pál RITOÓK, art historian Éva HORÁNYI, art historian and chief editor Szilvia SIMONFFY, architects Tamás DÉVÉNYI, Tamás FERKAI and Gábor SZARVAS, art historian Dóra REICHART, photography historian Ibolya CSENGEL-PLANK, interior designer Tibor SOMLAI, art historian Éva KISS. Sitting in the first row are Peter ORLAY, grandson of Lajos KOZMA, and his family
Fotó: Bélavári Krisztina / Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ

ellenére máig fennmaradt folyóirat e negyedszázad alatt ezáltal vált dokumentatív értékűvé.”³ (Mindemellet szólnunk kell arról is, hogy a *Magyar Iparművészet* szerkesztőségének folyamatosan meg kellett küzdenie az iparművészeti emlékkanyaggal és alkotóterülettel foglalkozó szakembergárda szűkös voltával, szerzőszegénységével is – e területen csak ritkán jelentkeznek új, fiatal munkatársak, és ez az egyetemi szakemberképzés ugyancsak több évtizedes problémáit jelzi.)

A 25 éves jubileum alkalmából történt formai megújulással párhuzamosan tartalmi változásokra is felfigyelhetünk. Az új szerkesztési szempontoknak köszönhetően nagyobb hangsúlyt kapott a kortárs szemléletmód érvényesítése és a fiatal generáció alkotótevékenységének bemutatása, míg a történeti anyagok terjedelme visszafogottabb lett. Számos alkalommal sikerült a kiállításokról aktuálisan – nyitvatartásuk ideje előtt és alatt – beharangozókat, ajánlókat és tudósításokat közölni, illetve a szerzői kört a fent említett nehézségek ellenére bővíteni és fiatalítani. A szakágak listája újrafogalmazódott: animáció, belsőépítészet, börművesség, digitális művészetek, divattervezés, ipari formatervezés, kárpitművészet, kerámia- és porcelánművészet, környezettervezés,

látványtervezés, ötvösség és fémművesség, tervezőgrafika, textilművészet, üvegművészet. Új rovatok, például Művészet és Pedagógia, Tárgyközelben és Tárgyközelben – Műhelyvallomás jelentek meg. A menetrendszerű kiadványok között megemlítendő a 2010-es évek második felétől újra feltűnő tematikus lapszámok: Kaesz Gyula (1897–1967) halálának 50. évfordulójára (2017/4), Kozma Lajos (1884–1948) halálának 70. évfordulójára (2018/7), a Magyar Iparművészet 25 éves jubileumára (2018/8), a Bauhaus 100. évfordulójára (2019/5), illetve a fémművészeti szám (2019/7).

Prékopa Ágnes művészettörténész a folyóirat százhusz éves történetét áttekintő, a 2017-es évfolyam 6. számában megjelent átfogó feldolgozásában vonta meg a lappal kapcsolatos, ma is érvényben lévő legfontosabb konzekvenciákat: „...a közönség tudja, melyek azok a témák, amelyeket a *Magyar Iparművészet*ben – és sokszor csak itt – talál meg. Tudja, hogy a folyóirat a jelenkori magyar craft és design legszélesebb értelemben vett területeinek bemutatása mellett történeti témákkal is foglalkozik, beleértve a régi műtárgyak restaurálását. Hogy tájékoztatást nyújt a magyar iparművészet intézményeiről és szervezeteiről, eseményeiről, pályázatairól, kiállításairól

A Magyar Iparművészet 2019/7. számának címlapja. Arculatterv: SCHERER József, grafikai tervezés: NAGY Norbert | Cover page of Issue 7/2019 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts. Magazine identity design by József SCHERER, graphic design by Norbert NAGY

A Magyar Iparművészet 2020/2. számának címlapja. Arculatterv: SCHERER József, grafikai tervezés: NAGY Norbert | Cover page of Issue 2/2020 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts. Magazine identity design by József SCHERER, graphic design by Norbert NAGY

(biennálékát és triennálékát beleértve). Hogy hírt ad a frissen megjelent szakkönyvekről és tudósít a közép- és felsőfokú szakképzés helyzetéről. Egyszóval hogy a *Magyar Iparművészet* most is hiánypótló tevékenységet lát el. Az első alapítás idején a magyar ipar felvirágoztatása céljából folytatott szakmai tájékoztatást és ismeretterjesztést, most pedig az információáradatból emel ki, mutat be és archivál olyan műveket és eseményeket, amelyeket a jövő számára jelentősnek és megőrzendőnek tart.²⁴

Napjainkban, a nyomtatott folyóiratok egyre mélyülőbb válságának időszakában a *Magyar Iparművészet* lapszámái – dacolva az esetenként jelentkező finanszírozási gondokkal – eddig változatlanul megjelentek, ámbár idén

FEKETE György belsőépítész, lapalapító 2013-ban
Interior designer and founder of the magazine György FEKETE in 2013
Fotó: Török Máté / MMA

a kiadó két lapszámot kényszerült elhagyni gazdasági nehézségekre hivatkozva a tervezett megjelenés sorából, és a lap további sorsáról érkező hírek sem túl reménykeltők. Összegezve megállapítható, hogy a folyóirat dokumentálta egy komplex, gyökeres változások által éltetett művészeti szféra történéseit és jelenségeit, emléket állított egykori mestereinek, bemutatta jelenkori alkotóit és alkotásait. Megjelenése, folyamatos jelenléte, archiválási tevékenysége azért is nélkülözhetetlen, mert így egy-egy, az égi adatbázisokat és az általuk hordozott dokumentációt esetlegesen megtépázó kozmikus vihar, vagy csak egy kitaró áramszünet esetén is akadálytalanul kézbe vehetjük a szaklap régebbi és legfrissebb példányait, és minden fontos információt megkaphatunk az egyik legizgalmasabb, napjaink valóságát lépten-nyomon átszövő művészeti terület múltbéli és jelenkori eseménytörténetéről, jelenségvilágáról.

WEHNER Tibor
művészettörténész

1. Fekete György mellett N. Dvorszky Hedvig és Schrammel Imre a 2012/3-as lapszámtól jelennek meg lapalapító-társakként az impresszumban.
2. Fekete György: Tisztelettel köszönti olvasóit... *Magyar Iparművészet*, 1993. december (első mutatványszám), belső borító.
3. Dvorszky Hedvig: Érett korban. 25 éves a Magyar Iparművészet folyóirat. *Magyar Iparművészet*, 2018/8, 5–6.
4. Prékopa Ágnes: Százhusz év. 1897-ben indult a Magyar Iparművészet folyóirat. *Magyar Iparművészet*, 2017/6, 48.

Művészeti Akadémikusok, segítsetek!

Az a furcsa, abszurd, elképesztő helyzet „állt elő”, hogy míg annyi más testület, intézmény és szervezet, és vélhetően a Magyar Művészeti Akadémia is különösebb nehézségek és anyagi gondok nélkül működik, a magyar művészeti folyóiratok, kulturális, irodalmi lapok súlyos megjelenési problémákkal küzdenek.

Az Új Művészet, a Magyar Iparművészet című folyóirat – és számos más, kulturális, irodalmi periodika – már csak két-három havonta, rapszodikusan jelenhet meg, a szerkesztőségek képtelenek rendezni a nyomdászmlákat és a honoráriumokat, és e nagy múltú, a jelenkori művészet számára nélkülözhetetlen lapokat a megszűnés veszélye fenyegeti. (Szerepüket, funkciójukat nem veheti át az internet.)

Így nem funkcionálhat, megszűnhet a magyar művészet rendszeres visszaigazolási, kritikai, dokumentációs és informatív fóruma, és így maga a művészet kerülhet válságba. Ha az állami/vállalkozói/privát

szférában nincs senki – és nincs senki, mert ez nem profitorientált terület –, aki e kulturális-művészeti fórumok működtetéséről gondoskogna, akkor az Akadémiának, amelynek a művészet a hivatása és küldetése, fel kell lépnie. Ha nem teszi, maga alatt vágja a fát.

Néhány, évente biztosított millió segítséget adhatna, biztos alapot teremthetne a folyóiratok megszokott megjelenési ütemben történő közreadásának biztosításához, a normális renchez való visszatéréshez.

Úgy ítéltető, hogy az Akadémiának testületileg vagy az Akadémikusoknak egyéni, önkéntes áldozatvállalással a művészeti lapok segítségére kell sietniük, mert a célok azonosak, a magyar művészet ügye közös.

Művészeti Akadémikusok, segítsetek!

Budapest, 2023. május 16.

WEHNER Tibor
(önkéntes, független) művészettörténész

A Magyar Iparművészet folyóirat arculatetelemzése

AZ ÚJRAINDULÁSTÓL NAPJAINKIG

Az alábbiakban részleteket közlünk Ádám Zsófiának, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem designelmélet szakos hallgatójának szakdolgozatából, melynek témája lapunk 2018-ban megújult arculatának elemzése. A szakdolgozat fókuszában a folyóirat története, vizuális megjelenése áll. A vizsgálati eredmények összegzésével a szerző átfogó képet kíván adni a folyóirat helyéről a kortárs magyar kulturális diskurzusban, valamint arról, hogyan kezeli az az iparművészet mára flexibilis fogalmát.

Bevezetés

Az 1897-ben indult *Magyar Iparművészet* folyóirat hiánypótló tevékenységet lát el: a hazai tervezőmunkán és kézművességen alapuló szakmai eredmények közlésével bemutatja a magyar iparművészet irányzatait és publikálja a hazai iparművészek munkáit.

Az újrainduló Magyar Iparművészet mutatványszámának első és hátsó borítója, tartalomoldala, valamint egy oldala (1993. december). Terv: MOLNÁR István | Front and back cover, contents page, as well as a page of the specimen issue of the restarting Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts (December 1993). Design by István MOLNÁR

A szakmai folyóirat az 1897-es indulása után negyvenhét évfolyamon keresztül volt krónikása a hazai tárgykultúrának, számolt be alkotók és alkotások jelenéről, jegyezte le az iparművészet célját és szándékait. Feladatának tekintette a múlt értékeinek feldolgozását és a történeti témák jelenkori összefüggéseinek folytonos bemutatását. A lap 1944-ben megszűnt, és 49 évnyi hosszú kimaradás után – az információtechnológiai robbanással, és a kulturális életben végbemenő szemléleti és gyakorlati változásokkal párhuzamosan – 1993-ban indult újra. Az „első mutatványszámban” megfogalmazott célja szerint „a folyamatosságot szeretné visszaállítani”.¹ A folyóirat ma saját történetével és működésével ön maga demonstrálja a szakma alakulását, közvetett módon mutatja be a társadalmi és művészeti változások átrendeződésének körülményeit.

A Magyar Iparművészet szerkesztőségében zajló szellemi munkában ma is és korábban is fontos támpontot nyújt és jelentett a folyóirat archívuma. Ennek elemzésével, valamint a mai tevékenység vizsgálata mentén áttekinthető, hogyan jelenik meg a szellemi folytonosság, mik a továbbörökítés formái és eszmei sarokkövei, illetve, hogy a széles körű, művészeti tevékenységet érintő társadalmi változások milyen hatással voltak, vannak a lap megjelenésére és működésére.

Az új folyam

A rendszerváltás nyomán kapott lehetőséggel élve 1993 decemberében az első, „mutatványszámmal” újraindul a Magyar Iparművészet, amely a csaknem ötven éve

megszűnt klasszikus Magyar Iparművészet folyóirat hagyományait kísérel meg folytatni, élén Fekete Györggyel, aki az aktuális időszak helyettes kulturális államtitkáraként Dvorszky Hedviggel együtt dolgozott a közönség, valamint a kultúra különböző területei közötti kapcsolat megújításán. Az Iparművészeti Főiskola akkori rektorával, Schrammel Imrével együttműködésben, a főiskola kiadásában jelent meg az első próbaszám. Az iparművészet területén alkotóknak évtizedeken át nem volt folyóirata, így az újonnan nyitott orgánus célja a dokumentáló-informáló munka mellett elsősorban a „nem létező érdeklődés felkeltése volt”.²

Kezdetben az addig kézműves-tevékenységben felhalmozódott egyéni és csoportos eredmények összegzését tűzték ki célul, a lap döntően a kézművességen alapuló iparművészeti hagyományokra és a klasszikusan szép műhelymunkákra fókuszált. Ez fokozatosan bővült az iparművészet korszerűbb területeivel, amelyekbe beletartozott a belsőépítészet, a bútorművesség, a kerámia-, porcelán- és üvegművészet, a textilművészet sokféle ága, a bőrművesség, az alkalmazott grafika, az ipari formatervezés, a díszlet- és jelmeztervezés.³ Az újraindulás első két évében az új szakterületeket ismertető tematikus számok jelentek meg, amik bemutatták, hogy milyen specialitásokkal bővült az iparművészet gyűjtőfogalma.

Az új folyamban kitűzött célok, és azok grafikai megjelenése

Egy újonnan induló sajtóterméknek – még mielőtt vizuális formában létrejönne – meg kell határoznia a szervezeti identitás tartalmi elemeit, a küldetését, céljait.

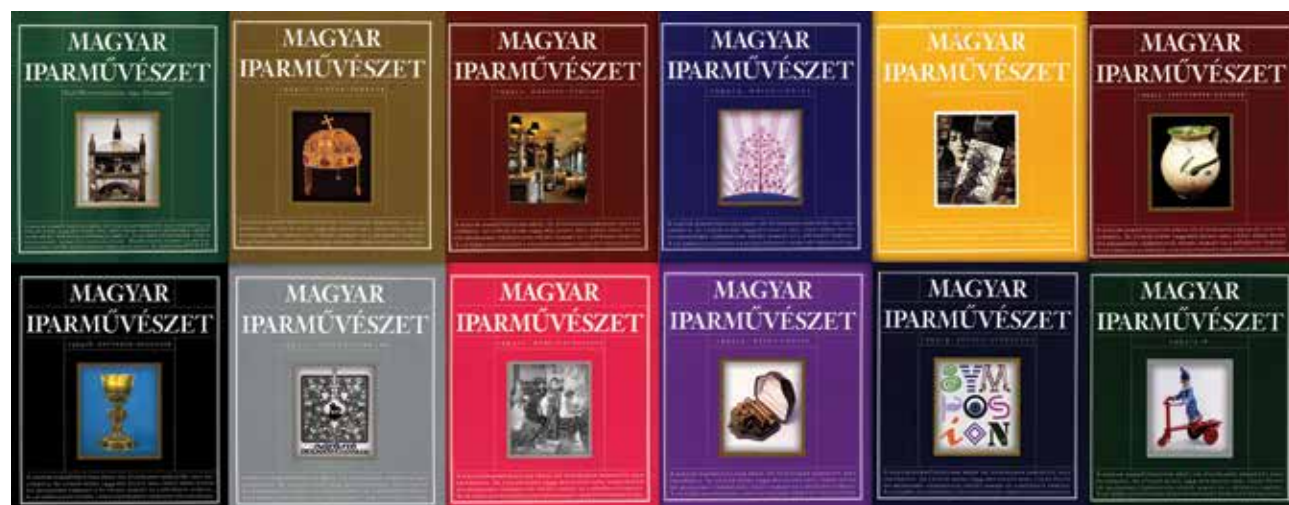
A grafikai tervező feladata az, hogy a szerzői gondolatokat megfelelően és célszerűen formába öntse úgy,

hogy a szöveget meghatározó formai elemek (a betű típusa és mérete, a sorszelesség, a tagolás) ne szakadjanak el a tartalomtól. Az egyediséghez és azonosíthatósághoz elengedhetetlen külső megjelenést az arculat biztosítja, ami ideális esetben tartalmat és minőséget is jelent az olvasók számára.

A Magyar Iparművészet folyóirat a hétköznapi sajtó eszközével élve az iparművészeti gyakorlat új színtereként jelenik meg, amiben a tömegkultúra és a művészet egymással ellentétes fogalmi bonyolódnak, mindeközben egyszerre képviseli a sokéves történetiséget és mutatja be kortárs alkotók és alkotások jelenét. Ebben a szellemi légkörben jött létre a folyóirat vizuális megjelenése, amihez nem utolsósorban a bemutatott művek is hozzájárultak, alakították a folyóirat anyagiságát, kommunikációs formáit és egyedi tulajdonságait.

Az első lapszámokat Molnár István laptervező-tipográfus tervezte sajátos, négyzethez közelálló formátummal, amit a borító jellegzetes ablakos kivágása tett karakteressé. Az ablakra emlékeztető képi elem a Corvina könyvkiadó és Dvorszky Hedvig közreműködésével született Múterem sorozaton jelent meg hasonló formában, még a Magyar Iparművészetet megelőzően. Az 1970-es években induló Múterem sorozat célja az volt, hogy új formában kísérelje meg a kortárs művészek megismertetését és a nem szakavatottakhoz való közelhozását: közvetlen bemutatásukkal betekintést nyújtott műhelyeikbe. Ezt a nyitást jelezte a bekukkantást engedő ablak, ami a sokáig elzárt művészeti tendenciák útját óvatosan, de céltudatosan kezdte megnyitni. A Magyar Iparművészet borítóján ez az ablak középre igazítva, stancolva jelent meg és szolidan uralta a borítót egészen a 2018-as arculatváltásig.

Ez a kivételes nyomdai megoldás jó alapot adott arra, hogy felkeltse az érdeklődést, és felfedjen magából valamit

Az újrainduló Magyar Iparművészet mutatószámának és első két évfolyamának címlapjai. Terv: MOLNÁR István és az 1994/3-as számtól SZABÓ J. Judit | Cover pages of the specimen issue and of the first two volumes of the restarting Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts. Design by István MOLNÁR and from Issue 3/1994 by Judit J. SZABÓ

már a lapozgatás előtt. Az új folyam első két évfolyamában az ablakos kivágás mellett a fényes kartonborítón és az élénk színekben is megjelentek a hatáskeltés eszközei, a négyzetes formátum pedig megkülönböztető jegyként tartósságot kódolt a folyóiratba, minősége megüzente a szellemi és fizikai túlélés szándékát, tükrözte dokumentatív és archiváló jellegét. Az első két év profilszámai, felmérve az ötvösművészet, kerámia, textilművészet és még számos szakág alkotásait, szinte alternatív kiállítóhelyként funkcionáltak, és ehhez friss lendülettel a belévek is alkalmazkodtak.

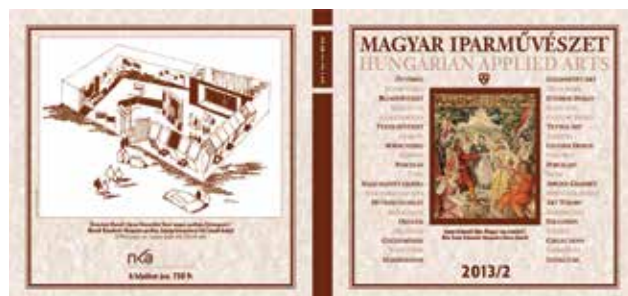

A Magyar Iparművészet 2009/1. számának címlapja.
Terv: Tandem Grafikai Stúdió | Cover page of Issue 1/2009 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts.
Design by Tandem Graphic Design Studio

A borító megjelenését az első két évfolyam során egyfajta matematikai rend jellemzi: a lapszélről 1 centiméterre egy fehér keret keretezi a címlapot, az oldal összképét rendező vékony vonalak geometriai tagolásokat alakítanak ki a kivágott ablak körül. A keretezés, ami a folyóirat elődjének belvéit is sok évfolyamon keresztül meghatározta, az új folyam során is hasonló dilemmával van jelen: míg az első két évfolyam során az egész borítót a vonalrendszerek tagolják, a harmadik évfolyamban csak a keret jelenik meg, az arculatváltás előtti néhány évfolyamban pedig teljesen eltűnik a borítótól. A logotípus fehér betűképe négyzetes formájával szintén követi ezt a geometriai rendezettséget és tisztaságot. Betűtípusa a barokk, talpas antikva, a Jansonból eredeztethető, ami Misztótfalusi Kis Miklós betűmetsző, nyomdász életművének része. A Janson-antikva egy magas társadalmi kultúra megszemélyesítése – írja Molnár József.⁴ Súlyos és szembeötlő, mégis

megőrzi a vonalak élénkségét, az alap- és segédvonalak vastagságának különbségei erőteljesen jelennek meg. A folyóirat külső megjelenésének kialakításában fontos szerepet játszottak a történetiség elvei, mindez pedig a kor szellemének befogadható formában jelent meg.

A mutatószám hátoldali borítóján nagyítva jelenik meg a művészcímer, ami három tükörpajzsot tartalmazó címerpajzsból áll. Az embléma kisebb formátumban egészen a 2017/8. számig kíséri a folyóiratot, hol a borítón, vagy a belévek lapjain.

A Magyar Iparművészet 2013/2. számának első és hátsó borítója.
Terv: Tandem Grafikai Stúdió | Front and back cover of Issue 2/2013 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts.
Design by Tandem Graphic Design Studio

A lapszámok jellegét már a kezdetektől bőséges színes képanyag határozta meg, ami a belső oldalak természetét is formálta. A sorkizárt szövegtömbök feszes, geometrikus elrendezést teremtnek a belvéken, változó méretűek és oldalanként a számuk is változik, ami dinamikusan formál egy-egy oldalképet. A kifogástalan tartalmi összeállítás mellett a bőséges mondanivaló okozhatta, hogy az első években még előfordultak egyenetlen szövegeképek, szóköz méretugrások, az elrendezések hajlamosak voltak felbolygatni az olvasási rendet, viszont ezek a későbbi számok alkalmával fokozatosan korrigálódtak.

A folyóirat tervezői feladatait az 1996-os első számtól kezdve a Tandem Grafikai Stúdió készítette Faragó István tervezőgrafikus vezetésével (Árendás József időleges közreműködésével). A Tandem 1992-ben alakult és kitűzött célja, hogy a könyvnyomtatás hosszú fejlődése

A Magyar Iparművészet 2015/3. számának oldalpárja.
Terv: Tandem Grafikai Stúdió | A spread of Issue 3/2015 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts.
Design by Tandem Graphic Design Studio

során időtállóan bizonyult betűkultúra helyét a digitális tipográfia áramlatai mellett megtartsa.⁵

A Magyar Iparművészet 2018/7. számának első és hátsó borítója, valamint egy oldalpárja. Terv: Tandem Grafikai Stúdió
Front and back cover, as well as a spread of Issue 7/2018 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts. Design by Tandem Graphic Studio

Az 1996-os évfolyamban négy szám jelent meg, a borító ettől az évtől sok évfolyamon keresztül egységes színű lett. A tematikus számok kifutását jelzi, és nem elhanyagolhatóan az anyagi nehézségeket, hogy a folyóirat később világos matt kartonra váltott. A borítón csak a külső keret maradt meg, a vékony, oldaltagoló vonalak helyett két sávban kaptak helyet a kivágott ablak körül a tematikák és műfajok, jelezve a vegyes, sokszínű tartalmat.

A 2005-ös évben a folyóiratnál is bekövetkezett a képi fordulat. Változott a folyóirat formátuma, megnövekedett a lapméret, hogy a nagyobb fotók megjelenésére is lehetőség nyíljon. Az oldalak kulcselemei a képek lettek, merészen, néha a margón túl a lapszélig kifutva jelentek meg, néhol keretezve, egy-egy oldalon háttérfedésben, körülhúzóva. A folyóirat 2013-ig követte ezt a 200 x 285 mm-es álló formátumot, majd Kiss Éva főszerkesztésével a lap visszatért a korábbihoz hasonló négyzetes formátumhoz, egészen a 2018-as évfolyam utolsó előtti számáig.

A 2018-as arculatváltás

Ha nem romlott el, ne javítsd meg! – sok éven keresztül ez volt a tervezői hozzáállás a folyóiratokkal és magazinokkal kapcsolatban. Mára a változások korában élünk, a folyóirat-tervezés folyamatosabb munkát igényel, mint valaha.⁶ A sajtótermékek esetében különösen szükség van a figyelemfelkeltés eszközeire, az olvasói érdeklődés

könnyen kimerül, ha egy folyóirat nem elég innovatív, nem követi le a kor változásait.

A tudományos és szakmai folyóiratoknak éppúgy megvannak a sajátos tervezési és gyártási kihívásai, mint a népszerű hétköznapi magazinoknak, különösen, ha arculatváltásról beszélünk. Egyrészt, a hűséges, elkötelezett olvasói csoport, amely érdeklődést mutat a tartalom iránt, már kiépített bizonyos elvárásokat a folyóirattal kapcsolatban, ennek tiszteletben tartása pedig az első és egyik legfontosabb szempont. Másrészt, az újratervezés nagy lehetőség – a célok sokszor a népszerűbb, hétköznapi médiában megjelenő sajtótermékekéhez hasonlatosak: erős szerkesztői hang, az olvasókör bővítése, a megjelenés folyamatos frissülése.

A Magyar Iparművészet logotípiájának változása 1898-tól 2018-ig, SCHERER József gyűjtése, és az új logotípus
The changing logotype of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts from 1898 to 2018, collected by József SCHERER, and the new logotype

A szerkesztőségben már korábban is napirenden volt a formai megújulás igénye,⁷ a meglévő arculat már kiszolgált a korát, a felfrissülés pedig a gyorsan változó információs és vizuális áramlatok között valóban időszerűvé vált.

2018-tól Simonffy Szilvia művészettörténész vette át a lap főszerkesztését, az elkövetkező években pedig a folyóirat működése új lendületet kapott. A megújulás időszerűségét az új főszerkesztő hangsúlyozta a 25 éves jubileum közeledtével: „A jubileum alkalmat adott nekünk, a kiadásban felelősséget vállaló szakembereknek arra, hogy szerepünk, feladataink újragondolását követően az alapítók célját megerősítsük és azt a jövőben megújult formában közvetítsük.”⁸

Az alapítók által kitűzött fő tartalmi irányvonal változatlan maradt: továbbra is a kézművészen alapuló kortárs magyar iparművészet és tervezőművészet eredményeiről adni folyamatos tájékoztatást.

A lapot szakmai folyóiratnak határozta meg a bizottság, nem szerették volna, ha szélsőségesen az ismeretterjesztés vagy a tudományosság irányába mozdul el. A tartalmi szerkesztés elve azon a szilárd – lapalapítói – állásponton

alapult, hogy az egyetlen ilyen irányú szaklapként sem a szakágak természete, sem gyakorlóinak stílárís vagy filozófiai megközelítése nem játszhat szerepet a közölt anyagok válogatásában. Mércéje tehát egyedül a minőség lehet. Ugyanakkor érzékeny egyensúllyal támogatja a kézművészen alapuló iparművészetet és a design szimbiózisát mint speciális hazai jelenséget.

Az üzenet és a tartalomba vetett hit tehát továbbra sem változott gyökeresen, az arculatváltás mégsem csak a grafikai elemek megújulását jelentette. Az új elvek, a kortárs szemléletmód hangsúlyosabb megjelenése a folyóirat mélyebb struktúráit is érintette, amelynek célja, hogy a tartalmat hívogatóbbá, és újra éledőbbé tegye, fiatal publikálókat és olvasókat egyaránt vonzzon. A folyóirat a Művészet és Pedagógia, a Tárgyközelben, valamint a Tárgyközelben – Műhelyvallomás rovatokkal bővült, a szakágak aktualizált felsorolásába bekerült az animáció, digitális művészetek, divattervezés, környezettervezés, valamint a látványtervezés. Cél volt, hogy a kortárs szemlélet kerüljön előtérbe, a történeti témák terjedelme lapszámonként legyen kevesebb. „...terveink szerint

SCHERER József borítótervei a Magyar Iparművészethez, 2018
Cover designs by József SCHERER for Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts, 2018

SCHERER József és NAGY Norbert borítótervei a Magyar Iparművészethez, 2018
Cover designs by József SCHERER and Norbert NAGY for Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts, 2018

nagyobb hangsúlyt kap a mindennapjainkra, így életminőségünkre hatással lévő használatitárgy- és környezetkultúra, a művészeti oktatás és pedagógia, valamint várhatóan több tematikus számmal jelentkezőnk majd [...]. Közös érdekünk, hogy a folyóirat demonstrálja a kortárs iparművészet magas színvonalát, életképességét és létjogosultságát, a művek és produktumok jelentőségét és alkalmazhatóságát, nem utolsósorban tükrözzön kortárs szemléletmódot is.”⁹ – és ezt saját megjelenésével is bemutassa.

Az arculatváltást vizuálisan a minőség, valamint a szakmai igényesség határozta meg, mindezek mögött pedig végig jelen volt a kiadvány történelmi múltja.

A szerkesztőbizottsági döntések

A 2018-as év folyamán végbement tervezés során szempont volt a műtárgycentrikusság, a folyóirat hagyományának, klasszikus megjelenésének tiszteletben tartása, a tartalom komolyságához illeszkedő, ám korszerűbb látvány. Az újrainduláskor megjelent első két évfolyam színes borítójú számainak finomsága és arányossága a szerkesztőbizottságtól egyöntetű méltatást kapott, ami megalapozhatta a szerkesztőségben azt a szemléletmódot, ami az új arculat kialakításában szerepet játszott.

Közeledett a 25 éves jubileum, a lapalapítók Scherer József designert kérték fel az új arculatterv kidolgozására, a megújulás levezénylésére. A szerkesztőbizottság tagjaként Scherer József jól ismerte a lapot, szakmai tapasztalata megkérdőjelezhetetlen volt. Scherer elképzelései között a klasszikus megjelenést előnyben részesítő, azt újragondoló tervek, valamint néhány egészen új látványt nyújtó tervek mellett szerepelt a korábbi ablak-kivágásos, konzervatívabb látványt adó változat is, de minden borító immár a korábbi négyzetes formátumtól eltérő, 200 x 285 mm-es méretben (ami korábban is előfordult a lap történetében) jelent meg. 2018 nyarán született meg a döntés a klasszikus stílust megtartó, de frissebb látványt, ablak nélküli, álló formátumot mutató arculatról. Scherer József Nagy Norbertet kereste meg az újonnan elkészült logotípiával, és azzal a felkéréssel, hogy vegyen részt a lap új grafikai arculatának és tipográfiai terveinek kidolgozásában, illetve legyen a későbbi számok grafikai tervezője.

Simonffy Szilvia rövid, lényegre törő irányelvet fogalmazott meg az arculatváltással kapcsolatban: elsődleges a klasszikus, hagyományokat megjelenítő értékrend, a műtárgyak tisztelete és magas szakmai igényű megközelítése, és hogy mindez méltó formában kerüljön átadásra. A folyóirat ezért a legigényesebb nyomópapírt, a fényes műnyomót használja, amely mindkét oldalon mázolt, színes kiadványok, albumok, reprodukciók készítésére alkalmas.¹⁰

A lap kulcselemei továbbra is a fotók maradtak, ezért esett a választás a klasszikus magazin formátumra. Nagy Norbert így foglalta össze a grafikai változásokat: „A lap vágott mérete 200 x 285 mm, egyszerűen nagyobb és élvezhetőbb léptékben tudja bemutatni a műveket. És azért is előnyös, mert a teljes ívbe beleférnek az oldalak kifutókkal, nyomdai jelekkel stb., ami a fenntarthatóság esélyeit növeli.” A mű az első számú érték, amit tisztán és érthetően szeretne kommunikálni a lap. Emiatt a kizárólag nagy felbontású, jó minőségű képek csak teljes egészükben kerülnek az oldalakra. Semmiképp sem futhat beléjük szöveg, felirat, nem kollázsolhatók, nem vághatóak le. „Ennél a kiadványnál nem lehet a képekre törölni, semmilyen formában. Ami pedig a folyóiratoknál, magazinoknál bevett dolog. Nekem ez volt a legnagyobb kompromisszum. Én a betűre is képként tekintek, ha ez épp beleolvad vagy rácsúszik, vagy valamilyen közelségbe, interakcióba kerül egy képpel, abban nem látok semmi kivetnivalót. Itt más a stílus, más a hangnem, mondhatnám: ezért is tekinthető egyedinek a lap megjelenése.”¹¹

A Magyar Iparművészet 2018/8. 25 éves jubileumi számának címlapja. Arculatterv: SCHERER József. Grafikai tervezés: NAGY Norbert
Cover page of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts Anniversary Issue 8/2018. Magazine identity design: József SCHERER. Graphic design: Norbert NAGY

Nem a képek formátumának kell igazodnia a folyóirat igényeihez, hanem a folyóirat hasábjai igazodnak a fotókhoz, a művekhez. A folyóirat azért van, hogy a műveket a legnagyobb tiszteletben tartva mutassa be – ez Simonffy Szilvia és Nagy Norbert szerint is a lap egyik legfontosabb missziója. „Mindennek a méltóságát meg kell adni.”¹² A folyóirat úgy kezeli a műveket, mintha egy múzeum kitüntetett helyének alternatívájaként működne.

Borító

A folyóiratok borítója fontos feladatot lát el: még mielőtt kezünkbe vesszük, üzenetet küld a lap személyiségéről. Egyedülálló és jól látható részek, amelyek elsőként keltenek valamilyen benyomást és ígérnek valamit a tartalommal kapcsolatban. A vizuális elemek, az elrendezés, a színek, a betűk összehatásának észlelése már megelőzi az értelmezés folyamatát, érzelmeket vált ki, és központi szerepet játszik abban, hogy egyáltalán a kezünkbe vesszük-e a folyóiratot vagy magazint.

A Magyar Iparművészet 2020/6. számának címlapja és hátsó borítója.
Terv: NAGY Norbert | Cover page and back cover of Issue 6/2020 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts. Design by Norbert NAGY

A Magyar Iparművészet 2019/5. számának címlapja és hátsó borítója.
Terv: NAGY Norbert | Cover page and back cover of Issue 5/2019 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts. Design by Norbert NAGY

A Magyar Iparművészet 2022/6. számának címlapja és hátsó borítója.
Terv: NAGY Norbert | Cover page and back cover of Issue 6/2022 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts. Design by Norbert NAGY

A Magyar Iparművészet különös ismertetőjegye sok éven keresztül az ablakos kivágás volt. A megújulás során csak egy szerkesztőbizottsági tag támogatta, hogy ez az új arculatban tovább éljen, így a grémium csaknem egyhangúlag a klasszikus stílust megtartó, de frissebb látványt, álló formátumot mutató borító mellett döntött. Az bizonyos volt, ahogyan eddig is, hogy az ablakban megjelent képek, tárgyak és alkotások ezután is a borítóra kerüljenek, ezentúl poszterszerűen, a logotípiával együtt jelenjenek meg, lapszámról lapszámra változatosan alakítva a borítót. A borítóra került műtárgyfotók esetében is a legfontosabb a minőség és az arányok: nemcsak a kép arányai, de a szakágaké is. Igyekeznek mindig körültekintően, a különböző szakágakat egyensúlyban bemutatni. A kortárs szemlélet a borítókon manifesztálódik. Míg korábban a címlapok ablakaiban gyakran szerepelt történelmi műtárgy, addig a jubileumi számtól kezdve kizárólag kortárs mű kerül a címlapra, legfeljebb a hátsó belső borítón látunk régebbi műveket. Nem mellőzhető, hogy az új formátum négy, teljes értékű borítóoldalt kínál a reprodukcióknak. (Ezért az impresszum megjelenítése az első belső borítóról átkerült a hátsó belső borító előtti oldalra.)

A borító felosztása klasszikus rendet követ, négy geometriai egységre osztható: fehér keret, fentről lefelé fekete téglalap, vékony, változó színű sáv, és alatta a lapszámonként változó műtárgy helye, amely 18,4 cm x 20,8 cm függőleges téglalap, a borító 67 százalékát teszi ki, a kép dominanciájával tehát poszterszerű borítónak számít. A fekete téglalapon szíkontrasztosan jelenik meg az új logotípiá, bár a címsor felső sora – a Magyar szó mindig más színnel jelenik meg – olykor csak finom, árnyalatnyi kis különbségei nem tekinthetők kontrasztnak. Az Iparművészet fehér világító erejével csúcsosodik ki a fekete háttér előtt.

A Magyar Iparművészet 2019/4. számának címlapja, első belső, hátsó belső és hátsó borító. Terv: NAGY Norbert | Cover page, inside front, inside back and back covers of Issue 4/2019 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts. Design by Norbert NAGY

Az új logotípiában megváltozik a betűk karaktere: korszak szerint a klasszicista kategóriából a legrégebbi klasszicista serif betűből, a Bodoniból indul ki. A betű története és kialakulása mögött áthatóan jelen van a kézművesség: a hajszálvonalas betűk a 18. század második felében váltak népszerűvé, a rendkívül vékony betűszálak miatt kiváló kézügyességre volt szükség a betűmátrixok elkészítéséhez.

Közkedvelt kutatási terület a tipográfia területén, hogy betűtípusok specifikus vizuális jellemzőit meghatározott általános érzelmi hatásokkal hozzák összefüggésbe, illetve gyakori megjelenéseik alapján kulturálisan is elhelyezték őket. A Bodoni klasszikus, elegáns, tiszta, olvasható,¹³ az álló vonalak teljesen függőlegesek, a vonalvastagságok kontrasztosak, az összehatás elegánsabbá és légiessébbé válik, a derékszögű betűtalpak határozott benyomást keltenek. A Bodoni betűtípus formális és időtálló, gyakran használatos luxus- és high-end márkák logóiban, címekben és kiadványaikban. Az elegancia, a magas minőségre való törekvés anyagi formában is megnyilvánul: a borító 250 grammos matt műnyomó.

A logotípiá formálisát az R betű hullámzó lába és a G betű egyedi hurka oldják, erősítve a Magyar szó tágabb konnotációját. Az íves betűformák tengelye függőleges, a serifeket és a szárakat összekötő eddig ívelt könyökök eltűnnek. Az új betűk egy merevebb, elegánsabb csatlakozást kapnak.

A borító rendje klasszikusnak mondható, a szöveg és háttér kontrasztja dinamikát ad az oldalnak, az időtálló logotípiá pedig magas színvonalra, eleganciára utal.

„Vessünk pillantást a jubileumi szám címlapjára, amely üzenetértékű. A Magyar Iparművészet logotípiá – a borítóra választott kép¹⁴ kompozíciójával együttműködve – klasszikus oszlopokon nyugszik, amelyek egy központi motívumot kereteznek. Középen egy állatot formázó

kerámia növénytartó áll, amelyből egy zöldellő fa, valódi élet sarjad, mögötte egy kinyíló kétszárnyas ajtón át sejtelmesen beáradó fény invitálja az érdeklődőt, lapozgatásra az olvasót. A nemzeti értékre való utalás a címsor piros-fehér és a lomb zöld színeiben realizálódik. A képi rend, nyugalom és szimmetria klasszikus értékrendet közvetít.”¹⁵

Képi anyag

A képek a laptükörön belül a meghatározott sáv szabályai szerint helyezkednek el, illetve egy-egy számmal előfordul, hogy kimozdítják az oldalképet, és szabadon kifutnak a lapszélre. A gazdag képanyag, a művek bemutatása kulcsfontosságú tényező a folyóiratban, viszont elsősorban a szövegnek alárendelve, kiegészítő, magyarázó szerepet tölt be. A képek legtöbbször a szövegfolyamban jelennek meg, változóan a lap alsó, középső vagy felső részén, emiatt előfordul, hogy a szöveg nem tud tömbben maradni.

Belívek

A lap tervezője az oldalpárok kompozícióját az anyag elemeiből alakítja ki, amelyek a mondanivalót hordozó grafikai elemek. Amit elsőként érzékelünk, az oldal arányai – ami annak a felületnek az arányait jelöli, amelyen belül a formák megjelennek. A folyóirat szempontjából a formátum adja a rendelkezésre álló teret, amihez a benne elhelyezett formák viszonyulnak. A lapméreten belül a margók meghatározásával jön létre a laptükör, ami létrehozza az oldalpárok arányrendszerét. Ebben a képművészetben használatos alkotóelemek, formák állnak a tervezés középpontjában. A látvány alkotóelemei alatt alakzatokat, vonalakat, textúrákat, szavakat, képeket, és az

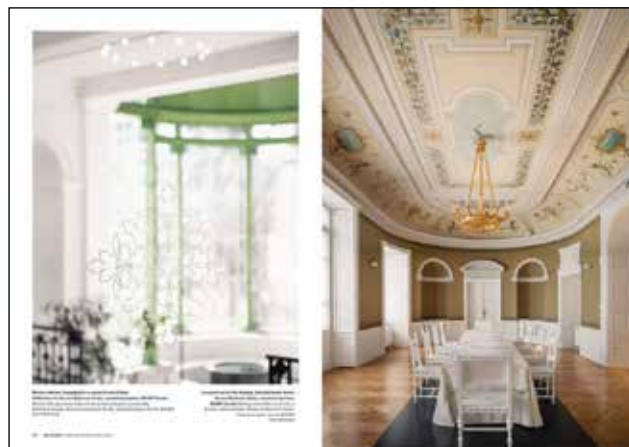
üres tereket értjük. Ezek lehetnek pontosan meghatározott vizuális egységek, mint a táblázatok, iniciálék, vonalak, keretek, grafikonok, piktogramok, de a vizualitás egésze és a valódi üzenet sokkal inkább ezek kombinálása és kölcsönhatása során alakul ki.

A Magyar Iparművészet 2022/6. számának oldalpárja. Terv: NAGY Norbert
A spread of Issue 6/2022 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts.
Design by Norbert NAGY

A Magyar Iparművészet oldalai kétsávos elrendezésűek, ezek alakítják az oldalak belső rendjét. A lineáris belső szerkezete tömbös, soroyent alkalmaz, ami biztosítja a címek, ábrák, sorok helyét, hogy a kiadvány lapjain a szövegsorok ugyanabban a tartományban helyezkedjenek el. Az oldalakat a sorkizárt, egyforma szélességű két szöveghasáb alakítja statikussá.

„A belívek alapbetűtípusa a Garamond, a Robert Slimbach által 1989-ben digitális felhasználásra optimalizált, újratervezett, Adobe Garamond vezérvonala, kiegészítő fontja a Mark Simonson által tervezett Proxima Nova. [...] Próbáltam elhagyni a sallangokat, az a minimális játék a főcímeikkel pedig talán szükségesnek

A Magyar Iparművészet 2022/3. számának oldalpárja. Terv: NAGY Norbert
A spread of Issue 3/2022 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts.
Design by Norbert NAGY

mondható, hogy a későbbiek során legyen mit elhagyni... A Garamond egy hibátlan és elegáns antikva betűtípus, 500 éve állja a sarat. Ha jól bánsz vele, meghálálja. Egy modern groteszk kiegészítő fontként csak erősíti a bizalmat a látvány irányában. A divathullámok itt nem igazán játszottak szerepet.”¹⁶

Szimmetrikusnak nevezzük az oldal elemeinek olyan elrendezését, amikor azok az oldal középpontján áthaladó függőleges tengely két oldalán tükörszerűen helyezkednek el. A szimmetrikus oldalelrendezés nyugodt, kiegyensúlyozott hatást kelt, és többnyire a klasszikus stílus sajátja.¹⁷ Az oldalpárokon egyszerre megjelenő vízszintes és függőleges irányú képek néha inkább feszültségre építenek, a fényes műnyomó papír csillogása pedig tovább fokozza az oldalpárok erőteljes látványát. Az oldalak kialakítása sajátos keretein belül változatos, amit a képek mérete, formátuma ural.

A folyóirat belső oldalai követnek ugyan egy bizonyos arányrendszert, de a képekből kifolyólag inkább változatosnak mutatkoznak az elrendezés tekintetében. Ritmust a szöveghasábok egymás melletti ismételt megjelenése mutat, a belíveken a margókon és hasábközökön kívül nem szervező erő az üres terület. Az oldalaknak van némi sematikuságuk, mégsem uralkodik egyhangú rend. A folyóirat belső vizuális architektúrája részben követi a klasszikus tipográfia irányait, de egy-két megoldása modern elveket is magába foglal.

A Magyar Iparművészet 2021/4. számának oldalpárja. Terv: NAGY Norbert
A spread of Issue 4/2021 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts.
Design by Norbert NAGY

Összegzés

A Magyar Iparművészet közel százharminc éves múltjából adódik, hogy a magas szakmai igény és a minőségi megjelenés mellett az egyik legfontosabb irányelvként a klasszikus értékeket követi. Az immár harminc éven

keresztül működő új folyam hűséges olvasótábort alakított ki, a kezdeti lendület megalapozta a sikeres működést, a kitűzött célokat igyekezett a válságos időszakokban is teljesíteni. Korát eleven erővel kiszolgálta, vizuális megjelenése az újrainduláskor egyszerre volt innovatív és értékörző.

A Magyar Iparművészet 2022/5. számának oldalpárja. Terv: NAGY Norbert
A spread of Issue 5/2022 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts.
Design by Norbert NAGY

A misszió azóta sem évült el – de a teljesség igénye miatt bővült. A vizuális megújulás valóban időszerűvé vált, célja a klasszikus hagyományokkal és a mai frissebb vizuális eszköztárral kifejezni a változást. A folyóirat megjelenésének stílusa igazodik az időtlen formákhoz, a divatirányzatokat a hosszú évek során kialakult tradíciók miatt nem integrálja.

A digitális és nyomtatott sajtó viszonyát éles szembeállítás helyett érdemes cizelláltan értelmezni. Kétségtelen, hogy a globalizált kommunikációs techno-

A Magyar Iparművészet 2019/3. számának oldalpárja. Terv: NAGY Norbert
A spread of Issue 3/2019 of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts.
Design by Norbert NAGY

lógia megváltoztatta a periodikák, újságok és nyomtatott kiadványok hagyományos szerepét az információ terjesztésében; azok olyan lényegbeli sajátosságait gyengíti, mint a közösség, a szerialitás és a térbeli terjesztés kulturális ereje. A lapalapítás története, a lapalapítók és főszerkesztők értékrendje és elvei erősen befolyásolják a megfogalmazott szervezeti és szerkesztési filozófiát, és meghatározzák azokat a láthatatlan értékeket, amelyek a folyóiratban a témaválasztáson, a nyelvezeten, a szimbólumokon és a vizuális megjelenítésen keresztül kifejezésre jutnak. A Magyar Iparművészet esetében szellemi továbbörökítésről beszélhetünk, aminek nyomai elsősorban a szellemi és tartalmi térben keresendők, de önkéntelenül is lefordítódnak és teret nyernek a folyóirat vizualitásában is.

ÁDÁM Zsófia
designteoretikus

1. A mutatószám borítóján szereplő ars poetica részlete. *Magyar Iparművészet*, 1993. december.
2. Dvorszky Hedvig MMA Portréfilm, 2023.
3. Dvorszky Hedvig: A magyar iparművészet és tervezőművészet helyzet-elemzése. *Magyar Művészet*, 2013/1, 87–101.
4. Molnár József: Misztótfalusi Janson-antikva betűinek dicsérete. In: Uő: *Misztótfalusi Kis Miklós*. Balassi Kiadó, Budapest–Berlin, 2000.
5. <http://tandemgrafika.hu/about>
6. Jandos Rothstein: *Designing Magazines. Inside Periodical Design, Redesign, and Branding*. Allworth Press, New York, USA, 2017.
7. Kiss Éva főszerkesztősége idején (2016–2017 fordulóján) meghívásos pályázatot hirdettek Szabó Emma Zsófia szervezésében Jánosi Nikolett, Nagy Norbert és Sipos Balázs grafikusművészek részvételével. A pályázat sikertelenül zárult, mert a szerkesztőbizottság egyik tervet sem érezte igazán megfelelőnek. Felkérésre Faragó István és Sára Ernő is készített új arculatterveket, amelyeket szintén elvetett a bizottság.

8. Simonffy Szilvia: Köszöntő. *Magyar Iparművészet*, 2018/8, 2.
9. Uő: Köszöntő. *Magyar Iparművészet*, 2018/1, 3.
10. A szerző interjúja Simonffy Szilvia főszerkesztővel, 2023. április 12-én. Kézirat.
11. A szerző interjúja Nagy Norbert grafikusművésszel, 2023. április 17-én. Kézirat.
12. Részlet az interjúból, lásd 10. jegyzet.
13. Aleksandar Donev: „Which Typefaces do you use most in your designs?” In: *Typography in Advertising*. PhD diss, Tomas Bata University in Zlín, 2015.
14. A felhasznált képet Kelemen Csaba készítette Szabó Edit *Tame Wolf* kerámia növénytartójáról.
15. Simonffy Szilvia ismertetése a 2018/8-as szám borítójáról, lásd 10. jegyzet.
16. Nagy Norbert-interjú, lásd 11. jegyzet.
17. Énekes Ferenc: *A kiadványszerkesztés*. 1–3. Egyetemi jegyzet. Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola, 2014.

A szöveg Ádám Zsófia A Magyar Iparművészet folyóirat arculelemzése – A folyóirat története és jelentősége indulásától napjainkig című szakdolgozatának szerkesztett összefoglalója. A szakdolgozat a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem designelmélet szakján 2023-ban készült, a konzulens Horányi Attila volt. A cikk képanyagát a szerkesztőség archívumából válogattuk.

Az örök megújuló

SCHRAMMEL IMRE KÖSZÖNTÉSE

Immár több mint hatvan éve ismerem Schrammel Imrét. Ismerni lehet – kiismerni nem.

SCHRAMMEL Imre: Karneváli csoport (részlet)

Imre SCHRAMMEL: Carnival group (detail) | 1999, porcelán, 1380 °C, a teljes méret: 43x34x10 cm (Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt., Herend)
Fotó: Áment Gellért

Schrammel munkásságát nézve ma már bátran beszélhetünk életműről. Jól elkülöníthető korszakok követték egymást, amelyek megszületésükkor meglepetést okoztak, azután kiderült – mindig kiderült –, hogy ezek a változások szorosan összefüggő egységet alkotnak, az életmű egymásból következő logikus állomásai.

Amikor 1964-ben Párizsban azt kérdeztem apámtól (Pán Imre, aki mindig a kortárs művészetet tartotta a legfontosabbnak), hogy miként lehetséges, hogy egyes művészek egyszer csak elkezdnek valami egészen mást csinálni, mint ami addig jellemezte őket, ő erre a következőt válaszolta: egy gondolat minden lehetséges változatát ki kell munkálni, és amikor ez megvan, akkor szabad, sőt kell váltani. Nyilván igaza volt, hiszen amikor már valaki elkezd saját magát utánózni, akkor az a szellemi kisugárzás, amely a jó művek sajátja, elfárad, és a dolog érdektelenné válik.

Schrammel váltásai logikusan követték egymást, és ez akkor is így volt, amikor valami külső tényező hatott rá, mint például egy megbízás (Herendi sorozat...), vagy

éppen az az élethelyzet, amely felesége (Tábori Gabriella iparművész) betegsége miatt alakult ki. Egyrészt nem tudott utazni, sem vidéki, sem külföldi műhelyekbe – és mivel otthonában nincs égetési lehetőség –, ezért a kerámiával hosszú időre szakítania kellett. Ebben a helyzetben mit tesz egy állandóan dolgozó, mindig az újat kutató ember? Körülnéz az otthonában, mivel mit lehetne kezdeni. Rajzolni mindig lehet persze, a naplójának gyarapítását pedig amúgy is állandóan folytatja. Ebben a helyzetben kezdett kollázsokat csinálni. Az otthon heverő színes folyóiratok inspirációja volt az alapötlet. Elkezdte kivágni a képeket és azokat átalakítva, újragondolva létrehozta figurális kompozíciósorozatát, amely a divatlapfotó, a szürrealista látványosság és a szigorú emberábrázolás, valamint a nonfigurativitás összefoglalása révén született – némi kis erotikával fűszerezve, amely Schrammel életművében már korábban is, diszkréten megjelent.

Lenyűgöző a megújulási képessége – a munkássága során többször produkált imponáló, alig elképzelhető meglepetéseket. Számomra Herend volt a legnagyobb. Amikor a cégnek porcelánszobrot tervezett. Ennek a sikerében nem bíztam, azt hittem (nem csak én), a feladat – ismerve a cég kínálatát – megoldása lehetetlen. Schrammel bebizonyította, tévedtünk. Varázslatos szobrok születtek, mégis hűek a hagyományhoz.

A lőtt szobrok esete sem volt könnyen érthető. Mi köze van ennek a művészethez.

Én mindig is hittem, hogy a tárgy tulajdonképpen épp úgy élőlény, mint a növény, az állat és az ember. Imre azt mondta, kíváncsi volt arra, hogy az anyag hogyan viselkedik, ha durva támadás éri. Ha a tárgy holt tárgy, akkor nem viselkedik. Én ebben hittem, Schrammel tudta. És ráadásul a szobrok izgalmasak lettek.

Lehetne folytatni, most azonban ez születésnap köszöntő. Hát Isten éltesen, kedves öreg barátom. Még sokáig – egészségben! És várom a következő meglepetést.

MEZEI Gábor
belsőépítész

Sketchbook

SCHRAMMEL IMRE KILENCVENÉVES

A Magyar Művészeti Akadémia Schrammel Imre keramikust, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagját köszöntötte kilencvenedik születésnapja alkalmából 2023. október 30-án az MMA Irodaház Akadémiai Klubjában. Az eseményen bemutatták az MMA Kiadó gondozásában megjelent *Sketchbook – Rajzok, vázlatok* című albumot is, amely betekintést enged a nemzet művészeinek gondolkodásmódjába. Elegendő az alkotáshoz a föld és a kéz?

Még az 1970-es évek szocialista érájában történt, hogy Schrammel úgy döntött, ha a nyugati világ technológiai újításai és újdonságai elérhetetlenek itt, Közép-Európában, ő inkább elindul visszafele az időben: „Nem kell semmi, csak az, ami a lábam alatt van, a föld, és a két kezem.” Hitvallását úgy összegezte, hogy „ha az őseiber remekműveket tudott létrehozni a maga technikájával, akkor én is bátran elindulhatok ezen az úton”. 2023. október 30-án az MMA Irodaház Akadémiai Klubjában kivetített alkotások, köztük a kézzel formázott samottos kerámiák, a szerelmes *Minotaurusok* szintén felidéztek a művész ars poeticáját: „A természetet többre tartom a szellem által létrehozott alkotásoknál. A természet jobban tudja... Az ember a körülötte lévő világot geometrikusnak látta, szögletesre építi, a természet azonban nem ilyen, ezért a kívülről vagy belülről jövő erőhatások révén a geometrikust elviszi organikus irányba.”

Az MMA Kiadó gondozásában megjelent Schrammel Imre *Sketchbook – Rajzok, vázlatok* című albuma, amelyről Pécsi Györgyi irodalomtörténész, az MMA közelmúltban

SCHRAMMEL Imre az MMA Irodaház Akadémiai Klubjában 2023. október 30-án | Imre SCHRAMMEL in the Academic Club of the Hungarian Academy of Arts, October 30, 2023
Fotó: MMA / Walter Péter

megválasztott elnökségi tagja elmondta: a vázlatkönyv ötlete a véletlenek furcsa egyidejűségének köszönhető. Az ünnepelt másodéves hallgató volt, amikor téli szénzünetet rendeltek el, a tanteremben nem rajzolhatott, de a fűtetlen szobájában is hideg volt, ezért bevette magát az állatkertbe. A majomházban meleg volt. Az eset tanulságaira is kitér Schrammel a kézírásos vázlatkönyvében: „Amúgy szerettem az állatokat, és azokat kezdtem rajzolni. Az addig tanultakat nem tudtam használni, mert az állatok nem állnak nyugodtan modell. Csak úgy tudtam elkapni a karakterüket, a mozdulatokat, hogy megfigyeltem a szerkezetüket, és ezután az állatokat emlékezetből rajzoltam.” Végül az emlékezetből rajzolás vezette rá a művészt, hogy ne a részletekre koncentráljon, ahogy azt a főiskolai órákon tette, hanem egyszerre lássa az egészet.

A főiskolán tanultaktól az állatkerti vázlatokon át a cirkuszi krokikig vezetett az út, amikor a keletnémet Aeros Cirkusz beköltözött a Fővárosi Nagycirkusz épületébe 1958–1959 telén. Schrammel szenvedélyesen kezdte rajzolni a cirkusz összetett világát, ahol egyetlen dologban lehetett csak biztos, hogy minden állandó mozgásban van. Tanulságait verbeli pedagógusként – hiszen a kilencvenéves művész ötvenkét éven át tanított – immár továbbadja a fiatalabb nemzedéknek. Mi a tanulsága? Hogy az élet nem megtervezhető. Ha Schrammel szobrász lenne, minden bizonnyal a végeredményt formázná meg, de ő maradt keramikus: megalkotja a tökéletes formát, majd rábízta azt a természetre. Mert az jobban tudja... Formázza, roncsolja, alakítja, mígnem olyanná válik, mint maga az élet.

MMA
MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

(Schrammel Imre: *Sketchbook – Rajzok, vázlatok*. MMA Kiadó, Budapest, 2023, 120 oldal. Ára: 4800 forint)

Hercegek selyemben

LUXUSTEXTÍLIÁK AZ ESTERHÁZY-KINCSTÁRBÓL

Az Iparművészeti Múzeum ez év nyarán a kelet-kínai Csöcsiang tartomány fővárosában, Hangcsouban fekvő Kínai Nemzeti Selyemmúzeum meghívására a 2023. évi *Selyemút Hete* rendezvény díszvendége volt. A *Selyemút Hetét*, a Kínai Nemzeti Selyemmúzeum hagyományteremtő rendezvényét, idén negyedik alkalommal rendezték meg július közepén. A Magyarország képviselőjében meghívott Iparművészeti Múzeum felkérést kapott, hogy az eseményen való részvételen túl rendezzen a gyűjteményéből egy két hónapon át nyitva tartó, reprezentatív kiállítást.

Az UNESCO világörökség részéhez tartozó Nyugati-tó mellett fekvő, 1992-ben alapított Selyemmúzeumot 2016-ban újítták fel és további épületekkel egészítették ki. A hagyományos kínai kerttel és mesterséges tavacskával körülölelt épületkomplexum a selyemút történetét bemutató főépületből, a selyemkultúra, a szövés és az európai viseletek történetét ismertető kiállítási galériákból, restaurátor-műhelyből, kutatóközpontból, gyűjteményi raktárakból, irodaépületből és múzeumshopból áll. Az Iparművészeti Múzeum a megtisztelő felkérésre a gyűjteményében lévő fraknoi Esterházy-kincstár

Esterházy Pál esküvői dolmánya | Wedding dolman of Pál Esterházy 1680 körül, selyemszöveve és bélése olasz, szabása és díszítése magyar, hosszúság: 98 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: 52.2804)
Fotó: Mudrák Attila / Iparművészeti Múzeum

Esterházy István téli mentéje | Winter overcoat (mente) of István Esterházy 1640 körül, bársonya olasz, szabása, gombkötő-munkája magyar, egykori téli hiúzbélését nyári selyembélésre cserélték, hosszúság: 112 cm, vállszélesség: 57 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: 52.2771)
Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum

műkincseiből rendezett kiállítást a múzeum restaurátorműhelye feletti félköríves galérián.

A textilművészet legjelentősebb nyersanyaga a selyem, értékénél fogva a magyarországi textilművészet történetében is jelentős szerepet töltött be. Hazánknak önálló selyempipara nem lévén, a kezdetek óta a kor ízlésének megfelelő díszöltözetekhez, egyházi ornátusokhoz drága külföldi selymeket használtak fel. A 16. században

a három részre szakadt országban a Habsburg Birodalom fennhatósága alá tartozó és az Oszmán Birodalommal hadakozó nyugati, észak-nyugati országrészt, a Magyar Királyságot a magyar rendek által megválasztott nádorok (palatinusok) irányították. A Magyar Királyság nádorai és más főurai elsősorban Bécsben vagy Itáliában vásároltak selymet a 16–17. században, és viseleteiket itáliai, ritkábban spanyol vagy francia selyemszövetekből szabatták, de

Szafavida falkárpit | Safavid tapestry

Irán, 16. század, selyemtasz, selyemtaft és aranyozott bőrrátét, 278x254 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: 52.2801)

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum

nagy értékük volt az oszmán-török és a perzsa szafavida szöveteknek is. A korszak írott forrásai számos értékes selyemszövetből készült női és férfiviseletet sorolnak fel e korszakból, azonban közülük – az évszázadok alatt háborúk sújtotta Magyarország területén – csak néhány darab maradt fenn. Ezek közé tartozik Magyarország nádorai, gróf Esterházy Miklós (1583–1645) és fia, herceg Esterházy Pál (1635–1713) kincstárának textilegyüttese¹, amely alapján megismerhetjük a 16–17. századi magyar

főúri luxusviseletek, kárpitok, terítők, lófelszerelések és fegyvertokok egykori pompáját. A kincstár textilemlékeit és díszfegyvereit az Iparművészeti Múzeum őrzi, s bár a második világháborúban súlyos károsodás érte a gyűjteményt, az elmúlt évtizedek gondos restaurátori munkájának köszönhetően ismét méltó módon képviselik az egykori magyar főúri gyűjtemények gazdagságát.

Az Esterházy-kincstár anyagának válogatásakor a korszak legértékesebb selyemszöveiből készült

Báthory-címeres ágyterítő | Bed cover with the Báthory coat of arms

Erdély, 17. század első negyede, bársony, selyemmatlasz, selyem- és aranyozott ezüstfonalas hímzés, 202x190 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: 52.1384.1)

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum

műtárgyakra helyeztük a hangsúlyt oly módon, hogy a 16–17. századi magyar főúri életmódot reprezentáló tárgyak felvonultatásával betekintést nyújtunk a kor magyar ünnepeinek, divatjának, lakáskultúrájának és hadászatának történetébe. Az Esterházy család férfitagjai által viselt, illetve ereklyeként őrzött díszöltözeten kívül az ugyancsak különleges selyemszövetből szabott kárpitok, valamint az ünnepi alkalmakkor használt dísz-lóöltözetek és díszfegyvertokok – díszfegyverek² kíséretében – kerültek bemutatásra.

A kiállított textíliák sorát a kincstár kiemelkedő darabja, a maga nemében is egyedülálló, 16. századi perzsa szafavida selyemapplikáció, I. Tahmaszp sah (1524–1576) szafavida uralkodót és vendégeit népes udvara körében ábrázoló, úgynevezett *perzsa kárpit* nyitotta meg. A tárlat első felében az Esterházy-kincstár férfidíszöltözetei kaptak helyet. A felvonultatott viseletek anyaga a 16. század közepétől a 17. század végéig tartó időszak legértékesebb itáliai, spanyol, török és francia szövetei, amelyeket aranyozott ezüst- és ezüstfonalas paszománny- vagy zománcos, illetve ékköves gombok, spanyol arany- és ezüstcsipke, gyöngyök és korallak díszítenek. A legkorábbi, ereklyeként őrzött darabokat az ezüstdróttal gazdagon átszőtt itáliai selyemszövetből Magyarországon szabott lovaglóméte, az úgynevezett *Mátyás-kabát* a 16. század elejéről, az ugyancsak 16. századi, török kaftán anyagából szabott gyermekmante, valamint a hagyomány szerint III. (Sobieski) János lengyel király (1674–1696) ajándéka, egy

törökös szabású, pamutból bélelt és steppelt nyári kaftán képviselték. Az Esterházy-kincstár további magyar főúri viseletei gróf Esterházy István (1616–1641) és testvérei, gróf Esterházy László (1626–1652) és herceg Esterházy Pál ruhatárából származtak. A 16–17. században a magyar főurak öltözete két kabátféleből, az ingen viselt, testhez simuló és derékban díszes övvel megkötött alsókabátból (dolmány) és a felette viselt felsőkabátból (mente) állt. Az alsókabátok közül herceg Esterházy Pál négy dolmánya, egy világosvörös bársonyalapon arany- és ezüstfonalakkal és gyöngyökkel dúsan hímzett; két, bársonyalapon fémfonalas csipkerátéttel ékített; és a herceg Thököly Évával 1682-ben kötött házasságakor viselt esküvői dolmánya: egy vörös selyemtasz alapon arany- és ezüstfonalas, illetve drót- és szalag-paszománnyal borított, elől és a kezélőknél zománcos kapcsokkal díszített ünnepi dolmány szerepelt a kiállításon.

A felsőkabátokat, a hosszú és bő mentéket télen szőrmével, nyáron selyem- vagy pamutszövettel bélelték. Ujjuk érhetett a mente aljáig (sípújj), ilyenkor a vállon vágott hasítékon bújtatták át a karjukat, de készült könyékig és csuklóig érő változatban is. Az Esterházy fivérek bemutatott öt mentéje között volt téli, nyári, rövid és hosszú ujjú. Itt Esterházy István lila bársonyból szabott, elől selyem-, arany- és ezüstfonalas táblácskás szövésű paszományszalagokkal díszített téli mentéjét emeljük ki, amelynek különlegessége a könyékig érő, ívesen kivágott, úgynevezett török ujj.

Dísznyeregtakaró (cafrag) | Ceremonial saddle blanket (cafrag)
 Isztambul (?), 17. század első harmada, selyembársony, aranyozott ezüst- és ezüstdrót (skófiom) hímzés, 57x166 cm
 (Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: 52.2780.1)
 Fotó: Kolozs Ágnes / Iparművészeti Múzeum

A viseletek sorát a lakástextíliákat, korabeli szóhasználatnál házőltözeteket képviselő, fémfonallal és selyemmel hímzett Báthory-címeres selyem ágytakaró zárta, melynek különlegessége, hogy bársonyközepe magyar, selyematlasz kerete török hímző munkáját feltételezi.

A tárlat második felében a nagyvezekényi csatában hősi halált halt Esterházy Lászlónak tulajdonított páncéling mellett a főúri lovas életmódhoz tartozó, selyembársonnyal borított, aranyozott ezüst- és ezüstdróttal hímzett európai és török nyergék, török ló- és nyeregtakarók, továbbá

a lóöltözet részéhez tartozó török dísz-íj- és nyíltokok, valamint korabeli török díszfegyverek, szablya, buzogány, kengyel és tör kaptak helyet. A fegyvereknek és a lófelszereléseknek megkülönböztetett helyük volt a 16–17. századi magyar főúri kincstárakban. A lovak száma és a felszerelésük minősége és mennyisége tulajdonosuk rangját és gazdagságát jelképezte. Az ékkövekkel, gyöngyökkel díszített, aranyozott ezüstlemezrel és bársonnyal borított készleteket ládába csomagolva tárházakban őrizték és csak ünnepi alkalmakkor vették elő. Az Esterházy-

Dísznyereg | Ceremonial saddle

Isztambul, 17. század második negyede, IV. Murad szultán (1623–1640) hitelesítő jegyével (tuğra) jelzett, faváz, bársonyszövet, aranyozott ezüstdróttal (skófiium) hímzett bőrátét, aranyozott ezüstlemez, türkiz, rubin, nefrit, 55x50x50 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: 52.2858.1)

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum

kincstár 13 nyergét egy német, egy magyar és két török nyereg képviselte, a kincstár 12 nyeregtakarójából (cafrag) három pompás török darab, egy selyemmel applikált, egy teljes felületén aranyozott ezüstdróttal hímzett és egy isztambuli szultáni műhelyben készült, aranydróttal gazdagon hímzett vörös bársony török nyeregtakaró volt látható.

Diztór | Ceremonial dagger

Isztambul (?), pengéje 16. század második fele, markolata és hüvelye 17. század eleje, acél, domborított, vésett és cizellált aranyozott ezüstlemez, smaragd, rubin, türkiz, Bethlen Gábor (1580–1629) erdélyi fejedelem kincstárából, 35,2x5,8 cm

(Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: E 61.5.1-2)

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum

Ij- és nyíltegez ijjal és nyílvezzökkal | Bow case with bow and quiver with arrows | Oszmán-török, 17. század eleje, selyembársony, aranyozott ezüst- és ezüstdrót (skófiium) hímzés, bőr, a puzdra mérete: 44x21x5 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: 52.2882.1-10)

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum

A kiállítás sikerét jelzi, hogy a kevesebb mint két hónap alatt 230 ezer látogatót vonzott. Ezúton is köszönet illeti a tárgyak előkészítésében és installálásában részt vevő Moór Anikó, Nagy Rebeka és Hargitai Ottó restaurátók munkáját.

PÁSZTOR Emese

művészettörténész-főmuzeológus,
a kiállítás rendezője

(*Hercegi selyemköntösök – Luxus selyemszövetek és bársonyok a magyar Esterházy-kincstárból. Kínai Nemzeti Selyemmúzeum, Hangcsou, Kína, 2023. június 27. – augusztus 21.*)

1. A fraknói Esterházy-kincstár textiláiról bővebben: Pásztor Emese (szerk.): *Az Esterházy-kincstár textilái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében. Thesaurus Domus Esterhazyanae II.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2010, továbbá az Iparművészeti Múzeum honlapján, [https://gyujtemeny.imm.hu/ Esterházy](https://gyujtemeny.imm.hu/Esterhazy) címszó alatt.

2. A fraknói Esterházy-kincstár ötvösmunkáiról bővebben: Szilágyi András (szerk.): *Műtárgyak a fraknói Esterházy-kincstáról az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében. Thesaurus Domus Esterhazyanae I.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014, továbbá az Iparművészeti Múzeum honlapján, [https://gyujtemeny.imm.hu/ Esterházy](https://gyujtemeny.imm.hu/Esterhazy) címszó alatt.

Mámort!

EURÓPAI KORTÁRS ÉKSZERMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS VESZPRÉMBEN

A Művészetek Háza 2023-ban, amikor Veszprém az Európa Kulturális Fővárosa (EKF) címmel büszkélkedhet, olyan kiállítással szeretne volna meglepni a látogatóit, mellyel köszönheti az európai művészeket, és megmutathatja, milyen fantasztikus lehetőségeket hozott számára ez az év. Januártól kezdődően olyan tárlatokat valósíthatunk meg, amire korábban nem volt lehetőségünk. Közel két éve kezdtük el felépíteni azt a kiállítási tervet, amelynek szerves része az iparművészet, a kortárs kerámia, üveg, textil és nem utolsósorban az ékszer¹. Ez utóbbit különösen fontosnak tartjuk, ugyanis a fővároson kívüli régióban kevésbé ismert ez a fajta művészet. A budapestiek szerencsés helyzetben vannak, hiszen évről évre meglátogathatják a Budapest Jewelry Week² kiállításait, előadásait, eseményeit, részt vehetnek ékszerkészítő workshopokon, találkozhatnak az alkotókkal. Ilyen lehetőség vidéken ritkán adódik, Veszprémben és környékén például még soha nem rendeztek hasonló volumenű kortársékszer-kiállítást. Ezt a hiányt szerettük volna pótolni, és a későbbiekben is elköteleztük magunkat,

hogy megismertessük az érdeklődőkkel a kortárs ékszer szépségét és fontosságát. Jövőbeni terveink között szerepel, hogy két évente rendezünk ilyen tematikájú tárlatot, mely a magyar és nemzetközi alkotók munkáiból mutat be egy válogatást, országspecifikusan.

Floor MOMMERSTEEG: Flow, karkötő
Floor MOMMERSTEEG: Flow, bracelet
2022, műanyag

Sébastien CARRÉ: All Bound Together, nyaklánc
Sébastien CARRÉ: All Bound Together, necklace
2019, gyöngyök, japán papír, pamut, selyem, nejlón

Az idei kiállítás megvalósításában közreműködünk a kortárs ékszer nagyköveteivel, Olga Zobel Biróval és Kinga Zobellel, akik közel 30 éve működtetik galériájukat (Galerie Biró) München belvárosában. A kiállító művészek névsorát³ közösen állítottuk össze; koncepciónk a sokszínűség bemutatása volt, mely anyaghasználat, színek, formák és gondolati háttér szempontjából egyaránt releváns. Mivel ez az első ilyen jellegű tárlat Veszprémben, szerettünk volna rávilágítani arra, hogy az európai ékszerművészet mennyire változatos, milyen gazdag formavilág, nyitottság és nem utolsósorban különleges anyaghasználat jellemzi. A másik, amit a kiállítással kommunikálni szerettünk volna, a tévhitek eloszlatása: az emberek nagy

részének az ékszerről még mindig az az elképzelése, hogy aranyból, ezüsből, valamilyen nemesfémről és drágakőből készült tárgyakról van szó, amiket nők viselnek. Amikor az 1990-es évek elején Olga Zobel Biró megnyitotta a galériáját a müncheni Zieblandstraßen, tudatosan a Galerie für Kunststoff Schmuck⁴ nevet adta neki, ami arra utalt, hogy galériájában azokat a művészeket kívánja képviselni és bemutatni, akik műanyagból készítik ékszereiket. Az akkoriban bemutatott alkotók és ékszereik meglehetősen voltak a látogatók számára, és elég hosszú ideig tartott annak elfogadása, hogy az ékszer alapanyaga bármi lehet.

A veszprémi tárlaton kiállító 29 művész (5 magyar és 24 külföldi) Európa 21 országából érkezett, közel 100 tárgyuk volt látható a kiállításon; Finnországtól Görögorszáig, Franciaországtól Romániáig egy nagyon színes válogatást sikerült összeállítanunk. Mindezt erősíteni szeretnénk volna a kiállítás címével, melyet Charles Baudelaire *Mámort*.⁶ című verséből kölcsönöztünk, aki azt írja, „Mindig mámorosnak kell lenni. [...] De mitől?

Petra ZIMMERMANN: Karkötő
Petra ZIMMERMANN: Bracelet
2019, historizáló karkötő, plexi, feketített ezüst, zafírok

Viszonylag hosszú út vezetett odáig, hogy az ékszer elfoglalja helyét a kortárs művészetben. Sokan dolgoztak ezért, már a 20. század első évtizedeiben is, de a legfontosabb időszak az 1960-as évek volt. Ekkor a társadalomban és ezáltal a művészetben zajló változások eredményezték azt, hogy a művészi ékszer (author jewelry, Autorenschmuck)⁵ az önkifejezés eszközévé vált. Így lehetséges az, hogy a kortárs ékszerek érzékenyen reagálnak társadalmi, környezeti kérdésekre, problémákra, és már nem tekinthetők csupán státuszszimbólumnak. Legtöbbször valamilyen üzenetet közvetítenek, és mind a viselőjüktől, mind a nézőtől nyitottságot igényelnek. Mindennek köszönhetően pedig jogosan váltak a kortárs művészet részévé.

Sofia BJÖRKMAN: Basketry, brooch
Sofia BJÖRKMAN: Basketry, brooch
2021, fa, PLA (megújuló bioműanyag)

VÁGI Flóra: By the Sea, brass
Flóra VÁGI: By the Sea, brooch
2016, fa, pigment, akrilfesték, ezüst, acél

Bortól, költészettől vagy erénytől – mindegy. De fürödjél mámorban.” Azt reméltük, hogy az ékszereket végignévze a látogatóknak sikerül kiszabadulniuk a mindennapok esetleges egyhangúságából, szürkeségéből, és egy

Jolanta GAZDA: Parasitism/Symbiosis, brooch
 Jolanta GAZDA: Parasitism/Symbiosis, brooch
 2023, réz, szilikon, acél

különleges élményben lesz részük. Ebben szerepe volt a speciális installációnak, melyet Laczkó Péter készített kifejezetten erre a kiállításra, közös terveink alapján. A méhsejt alakú falí és asztali vitrinek belső megvilágítást kaptak, ami még inkább hangsúlyozta a tárgyak különlegességét.

Svenja JOHN: Zamist, karkötő
 Svenja JOHN: Zamist, bracelet
 2014, polikarbonát, nejlon, pigment

Renzo PASQUALE: Gyűrű – cím nélkül
 Renzo PASQUALE: Ring – untitled
 2018, 18 karátos arany, lapis lazuli

A megnyitón⁷ rendhagyó módon nem egy beszédet hallhattak az érdeklődők, hanem Olga Zobel Biróval Spengler Katalin műgyűjtő beszélgetett a kortárs ékszerről, és arról, hogyan kezdett Olga ezzel a különleges műfajjal foglalkozni.

A kiállított alkotások mindegyike egyedi darab. Talán a médium tekintetében a legsokszínűbbek az ékszerek, melyek között egészen rendkívüliek is előfordulnak. Sofia Björkman például egy olyan speciális, biológiailag lebomló anyagot használ, melynek illata és kinézete is olyan, mint a fái. Ezt megolvasztja, és rajzol vele. Ékszerei leginkább tájakról mesélnek. Barna, fehér, néhol enyhén vöröses színei az északi vidéket juttatják eszünkbe. Peter Vermandere brassai a brüsszeli Atomium épületének paneljeiből készültek, különleges ásványokkal kiegészítve. Formáik a molekulákhoz hasonlatosak, a fémből készült gömbszerű elemek ellentétben állnak az ásványok szögletes szerkezetével és színeivel. Fábíán Veronika főként az érték fogalmát vizsgálja, *You, me and your stuff* című sorozatának tárgyai boros- és vodkásüveg

felszeletelt darabjaiból, valamint vinillemezből készülnek. A készítés előtt 60 személyt kért fel, hogy nevezzék meg a számukra legfontosabb tárgyakat, így választotta ki azokat, amikből az ékszereket elkészítette. Ahogy ő maga fogalmazta meg a sorozat kapcsán: „az árucikk és a személyes önkifejezés kapcsolatát járom körbe.”⁸

Peter VERMANDERE: FREESTYLE ATOMIC XXII, brooch
Peter VERMANDERE: FREESTYLE ATOMIC XXII, brooch
2012, alumínium (a brüsszeli Atomium épület része),
ezüst, természetes gránátkristályfűrt

Janna SYVÄNOJA: Brass
Janna SYVÄNOJA: Brooch
2013, újrahasznosított papír (térkép), acélhuzal

Svenja John Berlinben élő ékszművész a legmodernebb számítógépes módszereket alkalmazza, 3D nyomtatással készült nejlonszálakból és polikarbonát alkatrészekből építi fel különleges alakzatait, melyek színezése és összeszerelése ugyanakkor kézi munkával történik. De olyan speciális ékszereket is bemutatunk a tárlaton, mint Gabriella Goldsmith *Disembodied* című arcékszere, mely a test meghosszabbítása: az orr-résznél található két igazgyöngyöt kell az orrnyílásokba helyezni, így marad a helyén az ékszer.

A kiállítás november 5-ig volt látogatható, az ezen a napon rendezett finisszázson Lőrincz Réka tartott egy workshopot; témája a korábban említett önkifejezéshez és szabad anyaghasználathoz állt közel, a célja az volt, hogy a résztvevők kreativitásuk esetleg soha fel nem fedezett színességét élhessék meg az alkotás során. Vági Flóra pedig nagyszerű előadásában arról mesélt, hogyan lehet valami ékszer, ha nem az aranyművesség klasszikus anyagaiból készült, vagy épp ellenkezőleg, anyaga drágakő, de formája a megszokottól merőben eltér, illetve ha esetleg teljesen hordhatatlannak tűnik egy tárgy. Állítása szerint az emberek leginkább ezekkel a kérdésekkel fordulnak hozzá az ékszereit látva.

DOHNÁL Szonja
galériavezető,
a kiállítás kurátora

.....
*(Mámort! Európai Kortárs Ékszművészet című kiállítás.
Művészetek Háza Veszprém, Dubniczay-palota, 2023.
szeptember 23. – november 5. A tárlat a Veszprém–Balaton
2023 Európa Kulturális Fővárosa Zrt. támogatásával, az
EKF-programsorozat részeként valósult meg.)*
.....

1. 2022-ben rendeztük meg *Érintkezések* című kiállításunkat, melyen első alkalommal mutattuk be kortárs textil- és ékszművészek alkotásait.
2. A Budapest Jewelry Week hivatalos megnyitója a veszprémi megnyitót megelőző napon zajlott Budapesten, 2023. szeptember 22-én.
3. Peter Bauhuis (DE), Nicole Beck (DE), Sofia Björkman (SE), Sébastien Carré (FR), Monica Cecchi (IT), Cleopatra Cosulet (RU), Ramon Puig Cuyàs (ES), Paul Derrez (NL), Fábíán Veronika (HU), Cristina Filipe (PT), Jolanta Gazda (PL), Gabriella Goldsmith (DK), Andreas (Andi) Gut (CH), Svenja John (DE), Lőrincz Réka (HU), Peter Machata (SK), Floor Mommersteeg (NL), Pavel Opočenský (CZ), Renzo Pasquale (IT), Vita Pukštaitė-Bružė (LT), Loukia Richards (EL), Nikolay Sardamov (BG), Janna Syvänoja (FI), Tengely Nóra (HU), Tóth Zoltán (HU), Vági Flóra (HU), Tanel Veenre (EE), Peter Vermandere (BE), Petra Zimmermann (AT).
4. Műanyag Ékszerek Galériája.
5. Az angol author jewelry, illetve a német Autorenschmuck kifejezésnek nincs pontos magyar fordítása.
6. Baudelaire prózaversét Szenteleky Kornél fordította 1922-ben.
7. 2023. szeptember 23-án nyílt a kiállítás Veszprém-ben, a Dubniczay-palotában.
8. *Mámort! Európai Kortárs Ékszművészet*. Kiállítási katalógus. Művészetek Háza Veszprém, 2023, 24.

.....
A fotókat a Művészetek Háza Veszprém bocsátotta rendelkezésünkre.

A Magyar Művészeti Akadémia 2023-ban megválasztott új levelező tagjai II.

PÁZMÁNDI ANTAL, SIPOS ENIKŐ ÉS SMETANA ÁGNES
MUNKÁSSÁGÁNAK BEMUTATÁSA

2023 májusában hat ipar- és tervezőművésszel bővült a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) akadémikusi tagsága. Cikksorozatunk második részében Pázmándi Antal szobrász, keramikus, Sipos Enikő textilrestaurátor és Smetana Ágnes üvegművész munkásságát Nagy Villó, az MMA munkatársa által szerkesztett összefoglalóból ismerhetik meg olvasóink.

Stílusok találkozása

Pázmándi Antal szobrász, keramikus

1943. január 6-án született Mezőkövesden. 1957-től 1961-ig a budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban, majd 1962 és 1967 között a Magyar Iparművészeti Főiskola kerámia szakján végezte tanulmányait, ahol Gorka-díjjal diplomázott. Mestere Csekovszky Árpád volt.

1985-től a Magyar Iparművészeti Főiskola (majd Egyetem) Alapképző Intézete Plasztikai Tanszékének tanára, 1987-től a Mesterképző Intézet vendégtanára volt. Többek között a kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdió szimpóziumának, illetve a Siklósi Kerámia Szimpóziumnak is gyakori résztvevője.

Kezdetben elvont, geometrikus elemekből formálta kerámiaplasztikáit, majd a *pop-art* motívumkincsét felhasználó kompozíciókat tervezett, míg a kilencvenes években posztmodern hangvételű, sokféle anyagot társító alkotások születtek műhelyében. Műveiben szabadon ötvöződnek a figurák és az absztrakt motívumok, a harsány és a visszafogott effektusok. Az eklektika jellemezte a kilencvenes évek kisebb, önálló művészeti program szellemében készített műveit is: különféle anyagok – fémek, fadarabok, üveg – és talált tárgyak kompozícióba illesztésével Pázmándi különös sugárzású műveket formált: mérnöki pontossággal szerkesztett,

PÁZMÁNDI Antal: Covidos próbababa párnával | Antal PÁZMÁNDI: Covid-infected mannequin with a pillow | 2022, mázas festett, matricázott félporcélán, 110x60 cm

Fotó: Sulyok Miklós

látszólagos véletlenszerűség jellemzi e munkákat. A statikus, a szilárdan álló és az úgynevezett billegő, labilis egyensúlyi helyzeteket tükrözőtető és keltő kompozíciók is a mesterséges építettség és a szerves fejlődés kettősségeinek terepe: nagy síkfelületekből és kisebb, függelék-szerű összetevőkből szerveződnek a Pázmándi-munkák. Illeszkedések és elválások, pontos, rendszeralkotó elemek – körlapok, korongok, háromszögek, rácsok – és szeszélyes, megzabolázhatatlannak tűnő nyúlványok, ágaskodások teremtik meg a tömegviszonyokat, a teret dinamikussá szervező formarendet, amelyet az egységes nagy síkfelületekből és a kis motívumokként festett foltokból, mintaszerű ismétlődésekből szervezett színvilág éltet. Épületdíszítő kerámiáit is – amelyeket Kovács Gyulával (1945–2004) együtt készített – a fenti tulajdonságok jellemzik. A debreceni bevásárlóközpont bejáratánál található domborműve (*Debreceni história*, Kálvin tér 2., 1988) még szolidan a térbe simul, a budapesti Hold utcai volt Magyar Nemzeti Bank-székház tükrös beltéri kialakítása (*Oszlopplasztika*, 1992) és az Ürömi úti magánház portikusza (Budapest II. ker., Ürömi út 47., 1998) azonban már bővelkednek a látványos, díszletszerű megoldásokban.

Művei megtalálhatóak a kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdió gyűjteményében, valamint a pécsi Janus

Pannonius Múzeumban is. Utolsó nagy kiállítása 2018-ban volt a Műcsarnokban.

KOVÁCS Gyula – PÁZMÁNDI Antal: Ürömi út 47. számú épület (Budapest II. ker.), homlokzat | Gyula KOVÁCS – Antal PÁZMÁNDI: Building at 47 Ürömi street (Budapest 2), elevation 1998, vegyes mázas kerámia 1200 °C, 3x7 m

Fotó: Oravecz István

PÁZMÁNDI Antal: Gázárlarcos próbababa | Antal PÁZMÁNDI: Mannequin with a gas mask | 2022, mázas festett, matricázott félporelán, 110x60 cm
Fotó: Borbás Tamás / MMA Kiadó

PÁZMÁNDI Antal A végtelen örökbefogadása című kiállításának részlete | View of Antal PÁZMÁNDI's exhibition titled 'Adoption of the Infinite' (exhib. photo) | Műcsarnok, Budapest, 2018

Fotó: Sulyok Miklós

Többszörös díjazottja a pécsi Országos Kerámia Biennálénak, 1992-ben Ferenczy Noémi-díjat kapott, 2016-ban Magyarország érdemes művésze lett.

Tagja a Magyar Keramikusok Társaságának, illetve alapítója a Horizont csoportnak (1971–1973) és a Magyar Szépművész Társaságnak (1989–1994) is.

Mesélnek a tárgyak Sipos Enikő textilrestaurátor

Mitra a 16. század elejéről, részlet a restaurálás előtt | Mitre from the early 16th c., before restoration (detail) | Győri Egyházmegyei Kincstár
Fotó: Sipos Enikő

Mitra a 16. század elejéről, részlet a restaurálás előtt | Mitre from the early 16th c., before restoration (detail) | Győri Egyházmegyei Kincstár
Fotó: Sipos Enikő

1949. május 13-án született Budapesten. A Magyar Képzőművészeti Egyetem tárgyrestaurátori szakján, textil szakirányon végzett 1982-ben.

1979-től 2011-ig a Magyar Nemzeti Múzeum Műtárgyvédelmi és Restaurátor Főosztályán dolgozott. Tudását a Magyar Képzőművészeti Egyetem hallgatóinak témavezetőként is átadta, ezzel bevezetve őket a textilrestaurálás rejtelmeibe. 1995-ben oktatott a londoni International Academic Projects által szervezett nemzetközi restaurátor-tanfolyamon, ahol témái között szerepelt a fémszálak készítéstechnikai és konzerválási problémája. Szakmai ismereteire támaszkodva tagja volt annak a háromtagú restaurátorcsoportnak, aminek a Szent Korona Testület kikérte a szakvéleményét az 1978-ban Fort Knoxból visszaérkezett magyar koronázási palást állagmegóvásáról, tárolásáról. Munkái között szerepelnek a Magyar Nemzeti Múzeumban és más közgyűjteményekben található különböző korokból származó történeti viseletek, egyházi paramentumok és régészeti textilek restaurálásai. Különös figyelmet érdemel a régészeti textilek állagmegóvása, mellyel betekintést nyerhetünk a letűnt korok öltözekeibe.

1993-ban textilrestaurálási munkásságát Ferenczy Noémi-díjjal ismerték el. 2006 és 2010 között tagja volt a Ferenczy Noémi-díjat adományozó bizottságnak,

Mitra a 16. század elejéről, részlet a restaurálás után. Restaurátor: SIPOS Enikő | Mitre from the early 16th c., after restoration (detail). Conservator: Enikő SIPOS | 2021 (Győri Egyházmegyei Kincstár)
Fotó: Sipos Enikő

Mitra a 16. század elejéről. Restaurátor: SIPOS Enikő
Mitre from the early 16th century. Conservator: Enikő SIPOS
2021 (Győri Egyházmegyei Kincstár)
Fotó: Sipos Enikő

2006 és 2012 között pedig a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészeti Kollégiumának.

Ő maga így vall munkásságáról: „A tárgyak fontos információkkal szolgálnak azokról az emberekről, akik készítették vagy használták azokat. A bennük rejlő kultúrtörténeti értékek miatt a restaurátornak gondoskodnia kell megfelelő megőrzésükről. Munkám során – a szakszerű restaurálás érdekében – alapvető szempont minden esetben az eredeti részek konzerválása, esztétikus összkép kialakítása és a műtárgy biztonságos kiállíthatóságának, tárolásának megoldása, mindenkor betartva a minimális beavatkozás elvét. Minden tárgynak története van, és örömmel tölt el, hogy ennek én is részese lehetek.”

A természet daloló képei Smetana Ágnes üvegművész

1961. április 9-én született Szentendrén. Középiskolába a „Kisképzőbe” (Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium) járt, ahol 1979-ben mint üvegyári rajzoló érettségizett. A Magyar Iparművészeti Főiskola szilikát tanszékén

SMETANA Ágnes: Vadszőlő edényen | Ágnes SMETANA: Virginia creeper on a vessel | 2005, fúvott, rétegesen színezett, irizált, üveg, 18x14x11,5 cm
Fotó: Sulyok Miklós

SMETANA Ágnes: Fűszál | Ágnes SMETANA: Blade of grass
 1998, fúvott, irizált üveg, 44x22x11 cm
 Fotó: Sulyok Miklós

SMETANA Ágnes: Pityangok | Ágnes SMETANA: Dandelions | 2023, fúvott, anyagában rétegesen színezett üveg, 19x11x8 cm
 Fotó: Sulyok Miklós

SMETANA Ágnes: Pipacsok Van Goghnak | Ágnes SMETANA: Poppies for Van Gogh | 2023, fúvott, rétegesen színezett, irizált üveg, 20x13,5x5,5 cm
 Fotó: Sulyok Miklós

végzett 1985-ben Bohus Zoltán és Horváth Márton tanítványként.

A szecesszió forma- és színvilágából kiindulól, egyéni hangú, a természet által inspirált, növényi motívumokat és más természeti formákat, színeket idéző hutaüvegeket készít. Festményként fogja fel az üveg felületét, nagy mesterségbeli tudással kezeli az anyagot.

Közel négy évtizedes munkásságának legmeghatározóbb időszakai a bárdibükki üvegművészeti alkotótelephez kötődnek. Művei a Glasmuseumban (Frauenau, Németország), az Iparművészeti Múzeumban (Budapest), a Nemzetközi Üveggyűjteményben (Goszthony Mária Alapítvány, Bárdudvarnok), a Janus Pannonius Múzeumban (Pécs), a Rippl-Rónai Múzeumban (Kaposvár), a Wertheimi Városi Múzeumban (Németország), a Ferenczy Múzeumban (Szentendre), a Laczkó Dezső Múzeumban (Veszprém) és a hosszúhetényi Tájház üvegkiállításán is megtalálhatóak. 2018-tól az Iparművészeti Múzeum fiókintézményében, a Ráth György-villában, *A mi szecesszióink* című állandó tárlaton szerepelnek művei.

1989-ben Kozma Lajos kézműves iparművészeti ösztöndíjban, 1990-ben Moholy-Nagy László formatervezési ösztöndíjban részesült, munkásságát 1996-ban Ferenczy Noémi-díjjal ismerték el. 1996-tól a Magyar

Üvegművészeti Társaságnak, 2015-től a Magyar Művészeti Akadémia köztestületének, 2022-től pedig a GlassH'art Üvegművészeti Alkotóközösség Egyesületnek a tagja.

Smetana Ágnes így vall munkájáról: „A világ – benne a természet – sokat segít nekem abban, hogy felismerhetővé tegye számomra a forrást. Az ember, ha szeret valakit, a közelében szeret élni és fényképet is őriz róla. Az üvegedényeim pedig »fényképek« a természetről.” Mottója: A Parnasszus nagyon messze van tőlem, jobb szeretek egy erdőben lenni, vagy szilvát eszegetni egy fáról.

MMA
MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

A cikk megjelenését az MMA támogatta.

Az első, Felsmann Tamás, Rostoka László és Zalavári József munkásságát bemutató rész az előző, 2023/5-ös lapszámunkban jelent meg.

Rugalmas keretek

A FISE 2022-BEN FELVETT ÚJ TAGJAINAK BEMUTATKOZÓ KIÁLLÍTÁSA

A tagfelvételi alkalmak több szempontból is izgalmasak egy közösség életében, ezt az izgalmat a Fialat Iparművészek Stúdiója Egyesület évente megtapasztalja. Egyszerre önvizsgálat és nyitottság minden ilyen alkalom, ahol a jelentkezőre éppannyi kíváncsisággal tekintünk, mint a már meglévő tagságra, hogy a lehetséges kapcsolatokat megtaláljuk, és felismerjük a kölcsönösen előnyös lehetőségeket. A felvételi procedúrával nem zárul le ez a pezsdítő időszak, ugyanis minden évben sor kerül az új tagok bemutatkozó kiállítására. Ehhez a hagyományhoz már

hosszabb ideje ragaszkodunk, főként annak érdekében, hogy az újak megmutakozhassanak, de legalább annyira amiatt is, hogy az egyesületi működésbe betekinthessenek, egymást is megismerjék, és egy közös kiállítás erejéig valóságosan is belakják a FISE Galéria terét.

BÓDEY Júlia: HgS | Júlia BÓDEY: HgS
2022, polylactic acid (politejsav) – 3D rajzolás, 140 x Ø 85 cm

LÉGRÁDI Lili: Vasarely objects | Lili LÉGRÁDI: Vasarely objects
2022, fúvott, csiszolt, polírozott üveg, Ø 5 cm, Ø 10 cm, Ø 15 cm

Az a tradíció tud talán leginkább gyökeret verni, amely lényegének elvesztése nélkül is képes a körülményekhez igazodni. Ennek példája volt a Fresh FISHes válogatássorozat legutóbbi, tizenötödik alkalma, amelynek megvalósítására a korábban megszokott és még a COVID-időszakban is teljesíteni tudott év eleji időponthoz képest ebben az évben (a működési terhek következtében) májusban adódott lehetőség. A tavaszi időszak legvégére sodródott, és ott a kiállítási rendbe így jobban szerveződő csoportos tárlat ettől függetlenül a legfőbb pontjait tekintve illeszkedett a korábbi bemutatkozó alkalmak sorába.

A friss tagok munkáját felvonultató kiállításokon résztvevők összetétele általában elég egyenlőtlen eloszlású

szokott lenni, ritka az olyan alkalom, ahol valamennyi szak maradéktalanul képviselteti magát. A legutóbbi tárlaton is hasonló helyzet állt elő, ezúttal a vizuális kommunikációs alkotásoknál jóval erőteljesebb volt a tárgyi anyag. Nagy léptékbeli különbségek mutatkoztak, az apró, egyedi tárgyaktól a nagy méretű, hangsúlyos tárgyegyüttesig tárult fel a prezentált kiállítási darabok spektruma. Ez a változatosság extra izgalmat hordoz a kiállítás rendezése szempontjából, és a látogatók számára sokrétű tapasztalati lehetőséget kínál. Ennek mentén volt párba állítható az a két alkotás, amely a galéria két kirakatában kapott helyet. Az egyikben Bódey Júlia *HgS* elnevezésű, légiesen könnyed, mégis masszív szerkezetű háromdimenziós kreatúrája helyezkedett el a maga organikus-közeli rácsszerkezetével, a másikba pedig Légrádi Lili *Vasarely objects* című üvegobjekt-együttese került, amelyben a matematikai szabályszerűség, a mértani kiegyensúlyozottság jelent meg. Hasonló kapcsolat és egyben távolság állt fenn Rozsályi Boglárka *'Self-Love'* táskája és Nguyen Tran Norbert diplomakollekciója között. Amíg Rozsályi Boglárka puha, színes, bolyhos táskájának lényege az ölelés, a saját magunk felé fordulás, a titkos zsebek belső világa, addig Nguyen Tran Norbert vadóc, vagány, fekete-sárga párosítással készült hátizsákjainak

és kiegészítőinek kontúrjai a látványról és a külvilágnak szólnak, arról, hogy biztosan észrevegység a viselőt.

ROZSÁLYI Boglárka: *'Self-love'* táska 3. | Boglárka ROZSÁLYI: *'Self-love'* bag 3 2022, marhabőr, műszőrme, műanyag gyöngy, gombok, varrás, fűzés, 85x70x8 cm

DOMONYI Erzsébet: *Érzékek – Látás* kollektív | Erzsébet DOMONYI: *Senses – Sight* collection | 2023, műanyag számolópálcikák, sterling ezüst, tokos foglалás, egyedi fűzés, medál 15x7x0,5 cm

Merészebb képzettársítást igényel Dénes Petra *Kauchukka projektje* – szabászati és perforációs bőrhulladék felhasználásával, biopolimer alkalmazásával hoz létre egyedi köztalpat – és Budai-Kónyi Boglárka *zsebszöszék* című nyaklánc közötti kapcsolódás. Az értéktelennek tűnő anyagdarabkák, a hulladéknak számító matéria újrahaznosítása egészen másféle metódussal valósul meg a két munkában, ráadásul az egyik a sorozatgyártás irányába fejleszthető tovább, a másik inkább egyedi formában ismételtető csak meg újra.

A figurális megjelenés és az állatos tematika köti össze Molnár Csaba *Hol vagyok otthon?* elnevezésű kulcskoloncát és Sümegh Anna *Rókás karkötőjét*, a két munka a kiállításon fizikai közelségben is volt egymással. Molnár Csaba a kulcshoz olyan állatot akart választani, amelynek az otthona állandó, mondhatni, sosem megy el

hazulról, így lett a kulcson függő, a zsebből vagy táskából minél könnyebb előkeresést segítő kis figura egy kedves teknős, Sümegeh Anna csuklóra kanyarodó munkája pedig szépen hozza a lopakodó, surranó róka kecses mozgását.

Natasa LITVIN: Свобода! (Szabadság!) nyakék
Natasa LITVIN: Свобода! (Liberty!) necklace
2022, acél, bőr, vegyes technika, 24x22 cm

Maradva az ékszerek területén a következő három alkotó bemutatása csak a műfaj laza keretei között kapcsolható össze. Benke Noémi *Játék a véletlennel* elnevezésű gyűrűsorozata könnyed és feszengésmentes. A technika adta lehetőségekkel és a véletlent felhasználva alkotott formák a kísérletezés fontosságára, tervezés és alkalmazkodás változó arányára mutatnak rá, tetszetős darabokban rögzítve az egyes folyamatok tapasztalatát. Domonyi Erzsébet több alkotása is szerepelt a kiállításon, legemlékezetesebb az a kollekción (nyakék és gyűrű),

DÉNES Petra: Kauchukka | Petra DÉNES: Kauchukka | 2019-től,
köztal: szabászati és perforációs bőrhulladék és biopolimer, bőr- és
fémkiegészítők: egyedi öntés, préselés, befoglaló méretek: 25–28x9x6 cm

amelynek éke szó szerint a játék, ugyanis a foglalásba az általános iskolás idősorból ismerős számolópálcikák kerültek. A pálcikák színei, hosszai, egymásutánisága nem mutat szabályosságot, ettől igazán kifejező a kollekción neve, *Érzékek – Látás*, amely rámutat, hogy mire is van szükség ahhoz, hogy a többlet-jelentést tartalmazó azonosítani lehessen. A harmadik ékszer egyetlen írógép betűkosarából készült, Litvin Natasa *Свобода! (Szabadság!) nyakék* című munkája újságíró édesanyja generációjának és történelmi tapasztalatának megjelenítése. Ugyanakkor a leírt szó és a jelentéstartalom között feszülő lehetséges hiányt, űrt, vagy éppen többletet ragadja meg. Az ukrán és az orosz nyelvben ugyanaz a betűsor jeleníti meg a „szabadság” kifejezést, de a két nyelvben használva ezt a szót, nagyon más jelentéssel telítődhet. Natasa munkája mindannyiunkat a kimondott szavakkal való óvatosságra, és a kimondható szavakhoz szükséges bátorságra emlékeztet.

BERKES Anna Csenge: BCB Ceramics. Back to cocoa beans, csokoládékínáló szett | Anna Csenge BERKES: BCB Ceramics. Back to cocoa beans, chocolate serving set | 2022, samottos agyag, porcelán, préselés, porcelánöntés, kóstolótál: 17x17 cm, pohár: 7 cl

A gasztronómia tekintetében két alkotást kell említenünk, az egyik kifejezetten a megízleléssel van kapcsolatban, a másik inkább csak kedvcsináló, de abban káprázatos. Berkes Anna Csenge *BCB Ceramics – Back to cocoa beans* elnevezésű csokoládékínáló szettje kifejezetten elemi érzékelési élményt céloz. A készlet négyzetes alapformájú, szögletes és lépcsőzetesen növekedő darabjai szinte puhának ható felületet képeznek a természetközeli, visszafogott színezés által, a tányérok apró, fekete-fehér csészék egészítik ki, és a teljes tárgyegyüttes megismeréséhez „hozzátapad” a sűrűn csöppenő csokoládé maszatoló, gyermeki közelsége és melegsége. Székffy Anikó *Pomo D'oro* című, éttermet bemutató kiadványának képei és hangulata lazán olaszos, mediterrán, és inkább

bort kívánunk meg a látványtól – az élénk, vidám színek, a harsány társaságot élénk varázsoló aura másképp indítja be a gasztrfantáziánkat.

BERKES Áron Kolos: MAROKKO asztalka és szék | Áron Kolos BERKES: MAROKKO small table and chair | 2022, nyír rétegelt lemez, asztalka: 38x72x59 cm, szék: 63x73x78,5 cm

Berkes Áron Kolos és Mákos Gergely kiállított darabjai talán nem is állhatnának messzebb egymástól. Egy viszonylag szögletes alapformából és párhuzamosokból építkező kisbútor-kollekció és egy felrakással épített kerámiaobjekt-sorozat darabjai evidens módon nem kapcsolhatóak össze. De ez mégsem lehetetlen, ha a *MAROKKO* kollekció neve által előhívott saharai forró szélre gondolunk, amely ellen talán épp a bútorok szellősségével lehet jól védekezni, amelyek úgy kényelmesek és praktikusak, hogy például a homok nem áll meg rajtuk, könnyűek és mégis stabilak. Az afrikai tűző nap felülről érkező forróságával szemben Mákos

MÁKOS Gergely: Földmag (a sorozat egyik darabja)
Gergely MÁKOS: Earth seed (a piece from the series)
2021, kerámia, felrakás, 25x25x35 cm

Gergely *Földmag* sorozatának darabjai forrón, olvadtan-sűrűn hömpölygő, és később kihűlve megdermedő közet képzetét hozzák élénk, kiegészülve a világteremtő tojások mitikus világával. A teremtőerők kemencéjében kisülő új élet szintén hőképzetet ad a tárgyaknak, picit több energiával, mint amennyit egy nyári napon a szabadban üldögélve élvezhetünk, de a nappal egyidősnek érződő ősi tűz, a létezés heve így is körbejárja a gömbölyű formákat. A sokféle egységgé összefűzhető alkotást Juhász Ferenc Viktor *Cím nélkül* jelzésű művével zárhatjuk le, amely által egy megfoghatatlan teret ismerhetünk meg, ahol párhuzamosok és görbületek vezetnek talán a csalfa fények vagy talán a nap világosságára felé.

Fresh FISHes XV. kiállítás (részlet). Balra MÁKOS Gergely munkái, jobbra NGUYEN TRAN Norbert: Diplomakollekció (kiegészítők)
The showing Fresh FISHes XV (exhibition photo). Left: works by Gergely MÁKOS, right: Norbert NGUYEN TRAN's Diploma collection (accessories)
Diplomakollekció: 2022, bőr és EVA habszivacs, speciális kédervarrás, vegyes méretek

Ennek a tárlatnak a különlegessége az volt, hogy két olyan új tag is az esemény részese volt, akik az egyesület elméleti csoportjának tagjai, így ez az alkalom Nagy Anikót és Tóth Dittát is bevezette a közösségbe. Az új tagokkal bővült tagság reményeink szerint olyan megtartó erőt képvisel majd minden érintett számára, ahol a rugalmas keretek között van elég szabadság az alkotáshoz, de van elég kötelék a hasonlóságok, a kapcsolatok felfedezéséhez is, és azok mentén az új összefüggések, kötődések kialakításához.

FAZEKAS Ildikó
design- és művészetmenedzser

(*Fresh FISHes XV. FISE Galéria, Budapest, 2023. május 8–26.*)

A fotókat a FISE és az alkotók bocsátották rendelkezésünkre.

Anyagok – formák – ékszerek

AZ MKISZ KIÁLLÍTÁSA SZOMBATHELYEN

Amikor beléptünk a Szombathelyi Képtár kiállítóterébe, akkor vitrineket, posztamenseket, színeket láthattunk, anyagokat érzékelhettünk – és formákat. Aztán körbetekintve tablókat vehettünk észre, amelyek, mint a zászlók, jeleztek nekünk – ékszerfotók mutatták a nagy ÖREGEK munkáit, akik már csak a képen látható tárgyaikkal lehettek közöttünk. Így közösen ünnepelethettük a bennünket összekötő szenvedélyt, hogy olyan ékszert, tárgyba rejtett gondolatot teremtsünk, amit valaki, bárki, egy másik ember boldogan viselhet. Mert többnek, szebbnek érzi vele magát, vagy pontosan ezzel az ékszerrel érzi önazonosnak a megjelenését a világban.

A Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége – mely az ötvösbiennálék szervezője is – kezdeményezte

ezt a formabontó, nagy ékszerkiállítást. Simonffy Márta, a kiállítás kurátora az alábbi felhívással élt a művészekhez: „A kiállítás tematikája teret és lehetőséget biztosít az egyedi, hagyományos és szokatlan anyagok, formák megjelenítésére az ékszer területén. Nyitott az új materiák használatára, sokszínűségére, az érzések, érzelmek

ZÁMORI Eszter – ZÁMORI Zsófia: Hordozó (nyakperc, terhes nő nyakéke) a Woven Secret sorozatból | Eszter ZÁMORI – Zsófia ZÁMORI: Carrier (neck ring, necklace of a pregnant woman) from the Woven Secret series 2016, szövött textil hmong tradicionális mintával, rostos hegyikristály, sterling ezüst, 25x25x3 cm

Fotó: Paseczki Lída

BAJCSI-NAGY Balázs: Húzd, csiga! | Balázs BAJCSI-NAGY: Pull it, snail! 2022, ezüst, réz, mokume gane, viaszfaragás, hagyományos ötvöstechnikák, 7x0,5 cm

Fotó: Bajcsi-Nagy Balázs

CZINDER Tünde: Jin-Jang (balra) és Kagyló gyűrűk | Tünde CZINDER: Yin-Yang (left) and Shell rings | 2008, lószőr, kő, lószőrfonás, Ø: 2,1 cm; 2012, lószőr, kő, lószőrfonás, Ø: 2,1 cm

Fotó: Lénárt Attila / Co-Libri Reklámgrafika

láttatására. A felhívás társterületeket is vindikálni szeretne az ékszer tárgyi megfogalmazására, megvalósítására.”

Ez a felhívás nagy szabadságot adott a jelentkező művészek számára, hiszen a képzőművészet és az iparművészet bármely területéről várta a hagyományos és formabontó megoldásokkal és anyagokkal elképzelt, újra- és továbbgondolt ékszereket, ékszerkollekciókat, ékszer-objekteket.

BAKOS Kitti: Feszített Ó kollekción, nyaklánc | Kitti BAKOS: Stretched She collection, necklace | 2023, ezüst, hegyikristály, london blue topáz
Fotó: Bakos Kitti

Hetvenkét művész küldte el alkotásait. Ezeket – mintegy 360 művet – láthattuk a kiállítóterben. A különféle művészeti ágak gondolkodásmódja mutatkozott meg itt. Megismerhettük, hogy ki mit gondol az ékszerről, és hogyan formálja mindezt a textil, kerámia, porcelán, üveg, fém és megannyi más anyag segítségével.

Nem szeretném (és nem is az én dolgom) felsorolni egyenként az alkotókat és munkáikat, a tárgyak személyes befogadása sokkal izgalmasabb.

JERMAKOV Katalin: Tollas ujjközgyűrű, cserélhető betétekkel
Katalin JERMAKOV: Between-the-finger ring with feather, with changeable inserts | 2009, ezüst, toll, akril, 15x4 cm
Fotó: Varga Gábor György

Ha az ékszerre gondolunk, akkor az ötvösök által készített dísz, nemesfém, drágakő jelenik meg talán előtünk legelőször, és ha ilyen látunk, biztosak lehetünk benne, hogy ötvös készítette. A kiállításon talán az volt a legnagyobb és legelgondolkodtatóbb, hogy szinte minden művészeti ág és alkotási mód, anyag előkerült.

Mi is az ékszer? Egy ék, amit testünkön, öltözékünkön viselünk. Az emberiség kezdete óta jelen van, és mindig az épp rendelkezésre álló anyagokból dolgozik a művész.

Az ékszerrel közölni akarunk a külvilággal valami fontosat: a szépségről, a gondolatainkról, a hitről, a rangról, a gazdagságról, az ünnepről, az életről, a halálról, vagy mindezzel reagálva kritikát fogalmazunk meg, vagy csak egyszerűen feldíszítjük magunkat.

RÉKASY Bálint: Floris gyűrűsorozat | Bálint RÉKASY: Floris ring series 2015, eloxált alumínium, ezüst
Fotó: Rékasy Bálint

Láthattunk hagyományos ötvöstechnikával alkotott ékszereket és olyan hagyományos ékszereket, melyek anyagukban és a technikában különböznek. És ékszereket, melyeket a játék, a humor vezérelt. Megcsodálhattuk az anyagok kavalkádját.

Jó volt látni a különféle gondolatok és anyagok együtteséből összeálló alkotásokat, ebben a térben tényleg ékszerekkel találkozhattunk, választhattunk magunknak kedvenceket, gondolkodhattunk róla, hogy melyik mit mesél a világról, beszélgethettünk róluk és olykor velük.

VERES Éva
ötvösművész

(*Anyagok – formák – ékszerek* című kortársékszer-kiállítás. Szombathelyi Képtár, Szombathely, 2023. szeptember 29. – október 29.)

A szöveg a kiállítás megnyitóján elhangzott beszéd szerkesztett változata.

„Céljának megfelelő művészi kiállításáért”

KŐSZEGI BELLA GRAFIKUSMŰVÉSZ SIKERE ÉS A MAGYAR BIBLIOPHIL TÁRSASÁG

A Magyar Bibliophil Társaság 1929. januári választmányi ülésén döntött arról, hogy minden év könyvtermésének legszibbjeit díjazni fogja. Rögton a díj alapításának évében, a kiválasztott öt könyv közé egy gyerekkönyvet is beválogattak. Pósa Lajos *Arany ABC*-jének újabb, a Singer és Wolfner Kiadónál megjelent kiadása volt ez, a fiatal grafikusművész, Kőszegi Bella illusztrációival. Méltatásában így fogalmaztak: „Céljának megfelelő művészi kiállításáért.” A kötet sikerét vitathatatlanul az

illusztrációinak köszönhetete: frissességével, gyermekközeli bájjával és magyaros díszével a kor gyerekkönyvpiacán egyedinek számított.

Az Arany ABC 1929-ben leporelló és lapozható formában is megjelent. Hirdetése szerint a gyermekek játszva tanulnak meg olvasni a könyvet lapozgatva, mert az a „költészet és illusztráló művészet erejével felfegyverezve magasan áll minden módszer fölött.”¹ Az illusztrációk minden oldal közepén helyezkednek el, az oldal síkja és

Pósa Lajos: Arany ABC. Festette: KŐSZEGI Bella
Lajos Pósa: Golden ABC. Painter: Bella KŐSZEGI
Singer és Wolfner, Budapest, 1928

Az Arany ABC hirdetése
Advertisement of the Golden ABC
Forrás: Magyar Lányok, 1928 (XXXIV. évf.), 34. sz., 543. o.

a figurák vagy azok háttére közt nem vonva éles határt: a kép felső részét olykor csak néhány vonallal érzékeltetett felhőmotívum keretezi, máshol a tájelemek elmosódott kontúrjai zárják a kompozíciókat. A betűk mindig az oldal tetején piros színnel nyomva kaptak helyet, a verses szöveg pedig a képek alatt, feketével. A monokróm háttér, az olykor stilizálásba hajló részletek közt az angol és francia gyerekkönyveket idéző gyermekfigurák jelennek meg. Néhány motívum (például a virágok stilizált gombolyaggá összeálló színes szirmai) Kőszegi későbbi illusztrációinak formanyelvét vetíti előre, amelyeket többek közt a Singer és Wolfner folyóirata, *Az Én Ujságom* számára készített címlapokon vagy az ugyanitt megjelent, rövid, néhány képkockából álló vicces történeteink is láthatunk majd.

Kőszegi Bella (Izabella) (1905–1931) 1925-ben végzett a Magyar Iparművészeti Iskola grafika szakján,² Helbing Ferenc tanítványaként. Korán megmutatkozott jó érzéke és elkötelezettsége a gyerekkönyv-illusztráció iránt. Több hazai tárlaton is bemutatkozott, 1927-ben a Nemzeti Szalon kiállításán elnyerte a könyvillusztrációs díjat,³ majd ugyanebben az évben Franciaországba ment tanulmányútra. 1931-ben férjhez ment és Haitire költözött; de nem értek véget hazai megbízásai – rendszeresen küldte haza rajzait, melyek egy részéből posztumusz kötet született.⁴ Nem sokkal később egy váratlan betegség vetett véget életének. Tragikusan rövid életútjával a hazai gyerekkönyv-illusztráció talán legreménytelibb tehetségét veszítette el idő előtt. Az Arany ABC Kőszegi korai munkája, benne a népi ornamentikából ihletett

KŐSZEGI Bella: Illusztráció az Arany ABC-ből
Bella KŐSZEGI: Illustration from the Golden ABC

motívumkincs dominál, csak előzménye az art deco felé hajló későbbi kompozícióinak.

A Magyar Bibliophil Társaság által évente meghirdetett Szép Könyv díjra a könyveket a kiadójuk terjeszthette fel, s a versenyen könyvpiaci forgalomba nem kerülő magánkiadványok nem vehettek részt.⁵ A díjazottakat december 10-én jelentették be – ezzel még a karácsony előtti könyvvásárlási kedvre is kihatva. Az elismerés (a hír reklámértékén túl) semmilyen anyagi díjazással nem járt, csupán renoméja révén elegendő vonzerővel bírt a kiadók számára, hogy nagyobb verseny alakulhasson ki.

Oldal az Arany ABC-ből | A page from the Golden ABC

Nem meglepő, hogy a Szép Könyv díj első évének díjazott kötetek között már feltűnt egy gyerekkönyv. A Magyar Bibliophil Társaság alapításától kezdve elkötelezett volt a művészi gondtal kivitelezett gyerekkönyvek mellett és nagy hangsúlyt helyezett bemutatásukra, népszerűsítésükre. A társaság elnöke Végh Gyula volt, az Iparművészeti Múzeum akkori főigazgatója. 1920. október 17-én a múzeumban volt a társaság alakuló közgyűlése. A múzeum hamarosan a társaság székhelye lett,⁶ és több kiállításuknak helyet adott: az alapítást követő évben itt rendezték meg 1921. november és 1922. január között a Magyar Bibliophil Társaság Ifjusági és Gyermekeképeskönyv kiállítását, amely a kor legnagyobb volumenű kiállításának számított a maga nemében.

Több száz művészi igénnyel tervezett hazai és külföldi gyerekkönyvet mutattak be itt a közönségnek, ezzel is mértéket szabva a hazai gyerekkönyvek piacának. A társaság titkára pedig a harmincas évektől annak megszűnéséig Drescher Pál volt,⁷ akinek máig az egyik legátfogóbb magyar gyerekkönyvészeti gyűjtést köszönhetjük (Drescher Pál: *Régi magyar gyermekkönyvek 1538–1875*. Magyar Bibliophil Társaság, Budapest, 1934).

A Magyar Bibliophil Társaság ezen túl is fontos szerepet vállalt a hazai könyvművészet felkarolásában, a minőségi könyvkiadás támogatásában. 1923-ban a kor vezető könyvművészeti technikája, a fametszet köre szerveztek kiállítást (A nyomtatott könyv díszítése I. Fametszet, 1923. május–szeptember, Iparművészeti Múzeum). A Szép Könyv díjat – követve a kor progresszív könyvillusztrációs vonalát – több alkalommal fametszetes illusztrációval díszített könyv kapta (például a fametszetes könyv térhódításában meghatározó Kozma Lajos vagy Fáy Dezső képeivel illusztrált kötetek, de a szöveg nélküli könyveiről ismert Dallos Hanna egyik fametszetes kiadványa is).⁸ Később, 1936-ban fametszetes mesekönyv is kapott elismerést: a *Bátorligeti mesék*, Buday György képeivel.⁹ Némileg kilóg a sorból Kőszegi Bella hagyományos

nyomdatechnikai eszközökkel kivitelezett könyve, és az illusztrációk is, melyek a többi díjazotthoz képest kevésbé absztraktak: a zsűri megítélése szerint azonban feltehetőleg így volt valóban céljának megfelelő művészi kialakítású.

Az elismerés a Singer és Wolfner Kiadó számára is nagy jelentőségű volt. Az Arany ABC olyan kötetek közé került, melyeket a gyomai Kner vagy a művészi igénnyel kivitelezett könyveiről ismert Amicus adott ki, tehát olyan kiadók között állt helyt, amelyek profilja kevésbé kereskedelmi, inkább könyvművészeti volt. A Singer és Wolfner a díjazott kötetet karácsonyi kirakata középpontjában mutatta be, ahogy Kőszegi két másik mesekönyvét is¹⁰ – körülölelve az igen termékeny és a kiadónál már jól bevált Mühlbeck Károly által illusztrált kötetek sokaságával. Kőszegi a kiadó folyóirataiban is elkezdte szép lassan az addig egyfajta illusztrációs hegemoniát élvező Mühlbeck Károly képeit „kiszorítani”¹¹ – a teljes térhódításra valószínűleg hamar félbeszakadt pályája miatt nem kerülhetett sor. A két eltérő grafikai látásmód (Mühlbeck leíró, realiztikus rajzai és Kőszegi gyakran színes, dekoratív, olykor kicsit absztraháló formái) sajátos módon éltek közös életüket a Singer és Wolfner kiadványaiban; úgy Az Én Ujságom hasábjain (nem egyszer egyazon lapszámban), mint egyes mesekönyvekben is.¹²

Kőszegi Bella munkássága ma bizonyos értelemben reneszánszát éli. Könyveit a művész unokaöccsének, Günther Scheibernek közreműködésével a nagyváradi Fekete Sas Kiadó újra megjelentette a 2010-es években. 2017-ben az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum szentelt kiállítást gyerekkori rajzainak.¹³ Életművének feltárása egy folyamatban levő nagyobb kutatás¹⁴ részeként jelenleg is zajlik.

A Singer és Wolfner karácsonyi kirakata 1928-ban

Christmas shopwindow display of Singer and Wolfner in 1928

Forrás: Magyar Lányok, 1928 (XXXIV. évf.), 36. sz., 587. o.

MARGITTAI Zsuzsa
művészettörténész

1. *Magyar Lányok*, 1928 (34. évf.), 34. sz., 543.
2. MOMEL 6/a Hallgatói törzskönyvek 24–29. kötet.
3. Az állami díjak kiosztása az akvarell-kiállításon. *Pesti Hírlap*, 1927. június 3. (péntek) 13.
4. *Kőszegi Bella képes mesekönyve*. Singer és Wolfner, 1936. A kötetben Kőszegi korábban készült rajzaihoz írt mesék, versek jelentek meg a kiadó által felkért szerzők tollából.
5. A Magyar Bibliophil Társaság évenkénti könyvvversenye. *Magyar Grafika*, 1929 (10. évf.), 5–6. sz., 136.
6. Farkas Judit Antónia: A Magyar Bibliophil Társaság története (1920–1949) I. *Magyar Könyvszemle*, 2011 (127. évf.), 3. sz., 344.
7. Máté Károly: Szentkúty (Drescher) Pál (1889–1957). *Magyar Könyvszemle*, 1958 (75. évf. 5. folyam), 2. sz., 165–166.
8. Bakos Katalin: Fametszet és illusztráció: könyv, album, mappa, sorozat 1920–1940. In: Róka Enikő (szerk.): *A modern magyar fa- és linóleummetszés (1890–1950)*. Miskolc, 2005, 71–103. /Miskolci Galéria könyvei 26./
9. Buday 1931-ben a *Boldogasszony búcsúja* című kötetrel is elnyerte a díjat. Kosner Károly: A magyar fametszet új mesterei. *Magyar Iparművészet*, 1932 (35. évf.), 9–10. sz., 192.; 1938-ban így méltatták a Bátorligeti mesék illusztrációit: „...nagyszerű kongenialitással kísérik a szöveget, a népi

- lélek sajátos látásmódjának, tragikus feszültségének azzal a tökéletes evokációjával, amelyet a Boldogasszony búcsúja s a balladaskönyv szerzőjétől megszoktunk.” Bálint József: Bátorligeti mesék. Ortutay Gyula gyűjtése, Buday György rajzaival. (Hungária-könyvek 4.) *Könyvek. Magyar Kultúra*, 1938 (25. évf.), 1. sz., 29–30.
10. Ifj. Gaál Mózes: *A királyfi játéka*. Singer és Wolfner, Budapest, 1928; *Kicsik képeskönyve*. Singer és Wolfner, Budapest, 1928.
11. Kettejük munkásságáról és a Singer és Wolfner Kiadó szerepéről tartottam előadást: *Kiadói szerepvállalás a 20. század első felének magyar gyerekkönyv-illusztrációjában* címmel az ELTE BTK művészettörténész doktoranduszok Eleven Művészettörténet című műhelykonferenciáján. (2023. május 10.)
12. Pósa néni: *Mesék, versek*. Budapest, Singer és Wolfner, Budapest, 1927.
13. „Gyermekvilágháború” 1914–1918 rajzokban. Kurátor: Bogdán Melinda, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest–Eger, 2016–2017.
14. Doktori disszertációm témája a 20. század első felének magyar gyerekkönyv-illusztrációja. Kőszegi Bella munkásságáról egy készülő tanulmány és a disszertáció egyik fejezete is megemlékezik hamarosan. A kiadóhoz fűződő kapcsolatáról lásd a korábban idézett konferencia-előadásomat.

Rendhagyó emlékezés

DR. CSERNYÁNSZKY MÁRIA (1903–1998)
MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ PÁLYÁJA

Egyre kevesebben vagyunk, akik még személyesen találkozhattunk dr. Csernyánszky Máriával, akinek pályáját koncepciós eljárások, politikai érdekek törték derékba, de még ennek ellenére is maradandó teljesítményt nyújtott a magyar iparművészet-történeti kutatás terén.

1903-ban – amint többször emlegette is – a Bastille ostromának napján, július 14-én született a felvidéki Rózsahegyén (ma Ružomberok, Szlovákia). A Pázmány Péter Tudományegyetem Gerevich Tibor vezette tanszékén művészettörténetet hallgatott. 1933-ban az esztergomi

főszékesegyház paramentumairól írta doktori értekezését, amely témaválasztása okán is úttörőnek számított. Már ekkor elkötelezte magát az iparművészetrel, elsősorban a textilművészetrel, s későbbi kutatásai során is visszavisszatért az egyházi öltözékekhez, liturgikus textilekhez. Sőt, minthogy az egyházi kincstárakat jól ismerte, az ötvösségkutatás terén is eredményt ért el.

A Régi kisázsiai szőnyegek című kiállítás megnyitója az Iparművészeti Múzeumban, 1935-ben | Vernissage of the exhibition 'Old carpets from Asia Minor' at the Museum of Applied Arts, 1935

Fotó: Sass Fotó, Iparművészeti Múzeum Adattára

CSERNYÁNSZKY Mária: Az Esztergomi Főszékesegyházi Kincstár paramentumai | Mária CSERNYÁNSZKY: Paraments in the Treasury of Esztergom Cathedral | Budapest, 1933
Fotó: Iparművészeti Múzeum

1933-ban gyakornoknak jelentkezett az Iparművészeti Múzeumba. 1934-ben az Iparművészeti Társaságban kezdte pályáját, ahol – az akkori szokásoknak megfelelően – először díj nélküli gyakornokként dolgozott. (Az Iparművészeti Múzeum 1934-ben a Magyar Nemzeti Múzeumon [MNM] belül megalakított Magyar Történeti Múzeum fennhatósága alá került, és annak egyik táráként működött 1948-ig.) 1935-ben kérte kinevezését, amire 1936-ban került sor. Az intézmény textilgyűjteményének – ahogy akkor a muzeológusi beosztást titulálták – múzeumi őrre lett. Az MNM főigazgatója akkor gróf Zichy István történész volt, aki egy ízben – amint Mária néni mesélte – hangos szóval beszélt vele, amit ő, a humánus, másokat

tisztelő, önérzetes jellem rögtön szóvá tett. A főigazgató többé sohasem viselkedett vele így.

Tudományos pályája ígéretesen indult, szépen ívelt felfelé, ami elkötelezettségének, alapos és újszerű kutatásainak, problémaérzékenységének volt köszönhető. Újabb és újabb területeket tárt fel, a textilművészet szintje minden műfajával foglalkozott. A csipkékről, kárpitokról, szőnyegekről, liturgikus textilekről több ízben írt. Mihalik Sándorral és Layer Károllyal együtt 1935-ben régi kis-ázsiai, majd 1936-ban perzsa szőnyegekből kiállítást rendeztek és katalógust állítottak össze. 1937-ben ugyancsak az Iparművészeti Múzeumban az intézmény selyemszövevényéből mutatott be tárlatot. Levéltári dokumentumok segítségével, művelődéstörténeti igényességgel, sokféle aspektust érintve dolgozta fel a pesti Valero selyemgyár történetét (1941). 1942-ben az úrihímzésű miseruhákról tett közzé tanulmányt, egyetemi professzorának emlékkönyvében.

Falikárpit, a Medici-kárpitok egyik darabja: Puttók struccal. RAFFAELLO tervei nyomán Barberini kárpitszövő manufaktúra | Tapestry, an item from the Medici tapestries: Putti with an ostrich. Barberini tapestry weaving workshop after RAPHAEL's cartoons | Róma, 1633–1635, gyapjú és selyem, 310x270 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: 20000)
Fotó: Iparművészeti Múzeum

Felkészültségének, megbízható, etikus magatartásának köszönhetően több esetben kérték fel szakértőnek, így például 1944-ben a koronázási palást esetleges csomagolása esetére. A zár alá vett zsidó műtárgyak ügyében kirendelt kormánybiztos, Csánky Dénes tevékenységét tárgyleírások

készítésével segítette – az iparművészettel szintén behatóan foglalkozó Voit Pállal együtt. Csernyánszky részt vett a múzeumban elhelyezett magántulajdonú tárgyak, a letétek kezelésében is. A második világháborús évek alatt teljes mértékben felelősséget érzett a reá bízott iparművészeti tárgyak épségben történő megőrzéséért.¹ Ennek is köszönhető, hogy az intézménynek (az épületkárokat leszámítva) számba vehető vesztesége nem volt. A háború után az Elhagyott Javak Kormánybiztossága tartott igényt szakértelmére, a műalkotásnak minősíthető tárgyak kiválogatásában, szelektálásában.

1945-től a textilgyűjtemény vezetőjeként sokat tett azért, hogy a restaurátor-műhelyben megfelelőek legyenek a körülmények a magas színvonalú szakmai munkához. Publikációs tevékenységének egyik csúcspontja a második világháború után a röjtökmuzsaji kastélyból az Iparművészeti Múzeumba bekerült Medici-kárpitokról írott, magyar és francia nyelven kiadott tanulmánya, amely mind a mai napig alapmű, sokat idézett feldolgozás. 1946-ban, az 50 esztendősi Üllői úti palota háborúban megsérült épületében Voit Pál igazgatóval – akinek nélkülözhetetlen munkatársa, majd helyettese volt – együtt állították össze az Iparművészeti Múzeum mesterműveinek kiállítását és katalógusát. Rövidesen azonban mindkettőjük ellen koncepció eljárás indult. Mint más hasonló esetben, több szalon folytattak ellenük támadást, hogy mind szakmailag, mind emberileg ellehetetlenítsék, s aztán eltávolítsák őket az Iparművészeti Múzeum éléről. Nem egyedi esetről van szó, az 1948-as politikai fordulatot követően a magyar közgyűjtemények éléről különféle módszerekkel, szisztematikusan váltották le a korábbi szakmai vezetőket. A politikai koncepció perek szorosán összekapcsolódtak kultúrpolitikai szándékokkal, diktatórikus eljárásokkal. Így a Mindszenty-féle koncepció pernek nemcsak a főpap, hanem többek között herceg Esterházy Pál is áldozatul esett, az Esterházy-műkincsek ügye pedig alapot szolgáltatott a tisztogatásra a kulturális élet – jelesül a közgyűjtemények – teljes spektrumában.

1919-ben a Tanácsköztársaság idején Fraknóról, az Esterházyak kincstárából válogatott műtárgyakat hoztak Budapestre, s több, köztulajdonba vett értékkel együtt az Iparművészeti Múzeumban helyezték el azokat. A proletárdiktatúra bukását követően a múzeum a műtárgyakat maradéktalanul visszaadta jogos tulajdonosainak. Ugyanakkor az akkori igazgató, Végh Gyula indítványát megszívélve, a képlékeny politikai helyzetet figyelembe véve Esterházy Miklós herceg – magántulajdonosi jogát fenntartva – a Fraknóról származó kincseket ideiglenes letétként a múzeumba bízta. Itt már 1920-tól kiállították a tárgyakat. Meglétüket és állapotukat évente rendszeresen ellenőrizték, s a

revideálásban Csernyánszky Mária is részt vett. A második világháború idején, 1942-ben a kincseket a nagyobb biztonság érdekében az Iparművészeti Múzeumból a Magyar Nemzeti Múzeumba szállították, ahol bombabiztos óvóhelyen, fémládákban voltak elzárva.

Az Iparművészeti Múzeum mesterművei: 1896–1946 című kiállítás részlete
Masterpieces in the Museum of Applied Arts 1896–1946 (exhibition photo)
Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1946
Fotó: Iparművészeti Múzeum Adattára

1944 végén herceg Esterházy Pál – aki apja, Miklós 1920-ban bekövetkezett halála óta a hitbizomány feje volt – kérésére a letéti tárgyakat kiadták: az 1923-ban kötött letéti szerződés értelmében a letéteményező vagy jogutódja bármely időpontban magához vehette a tárgyakat. Az átadás előkészítésében Csernyánszky és Voit is részt vettek, s a kiadás előtt végigfényképeztették a tárgyakat. Pál herceg a kincseket várbeli, Tárnok utcai palotájában helyezte el, amely azonban 1945 elején bombatalálatot

kapott, s a különleges ritkaságok, a felbecsülhetetlen ötvösművek, régi viseletek súlyos sérüléseket szenvedtek, közülük több elégett vagy éppen a felismerhetetlenségig torzult. A palota feltárása csak 1948 decemberétől kezdődött el. Az 1949 elején fellelt és kiemelt roncsokat az Iparművészeti Múzeumba szállították. A megfeszített helyszíni munkálatokat irányító dr. Gerevich László mellett ott dolgozott Voit Pál és Csernyánszky Mária is. Oroszlánrészüik volt a műtárgyak azonosításában, a hiányok, sérülések megállapításában, ugyanis mindent összevetettek az 1923-ban készített lajstrommal.²

Még szinte véget sem ért a tárgyak feltárása és múzeumba menekítése, amikor 1949 januárjában múzeumi tisztviselőkkel szembeni széles körű fegyelmi vizsgálat indult az Esterházy-kincsek 1944-es kiadása és kései feltárása miatt. A letéti szerződésben rögzített tulajdonosi jog abszolút nem számított a magántulajdont amúgy is eltörölni szándékozó időszakban. Egyértelműen az akkori vezető múzeumi tisztviselők felelőtlenségét hangsúlyozták, s ennek kapcsán fosztották meg őket beosztásuktól, állásuktól. Az Iparművészeti Múzeumban Csernyánszky és Voit fegyelmit kapott.

1949 tavaszán mindketten szabadságot kértek. Csernyánszky 1949. április 7-én szállította el összes személyes holmiját a múzeumból. Az Esterházy-ügy azonban nem volt elég a két vezető tisztségviselő ellehetetlenítéséhez.

1949. május 11-én Ék Sándor, a múzeum akkori megbízott főigazgatója a műtárgykiviteli ügyekkel kapcsolatos tevékenység számvevőségi felülvizsgálatát kezdeményezte Oltványi Imrénél, a Magyar Nemzeti

Az Iparművészeti Múzeum mesterművei: 1896–1946 című kiállítás részlete
Masterpieces in the Museum of Applied Arts 1896–1946 (exhibition photo) | Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1946
Fotó: Iparművészeti Múzeum Adattára

Múzeum elnökénél. Csernyánszkyt és Voitot – néhány más kollégával együtt³ köztörvényes bűnözőként beállítva, csalással, okirathamisítással vádolták meg. A rendőrség sikkasztásnak minősítette a közgyűjtemények azon gyakorlatát, hogy a beszedett szakértői díjat szétosztották. Oltványi a vizsgálati eljárás során összefoglalta a vonatkozó jogszabályokat, megemlítve, hogy az intézmények hatáskörébe tartoztak a kiviteli ügyek, s bizonyítottság hiányában a procedura megszüntetését kérte.⁴

Miseruha hátoldala Szűz Mária, Szent István és Szent László alakjával
Reverse of chasuble with the figures of the Virgin, St. Stephen and St
Ladislaus | Firenze–Magyarország, 1480–1490, hímzett bársony, 122x70
cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: 7390)
Fotó: Iparművészeti Múzeum

A gyanúsításokhoz az adalékokat a múzeum akkori két gyakornoka, dr. J. A.-né (leánykori nevén Sch. M.) – a későbbi Sch. E.-né –, illetve dr. Sz. H. szolgáltatta. Utóbbi leírta, hogy feltűnően sok szőnyeget engedett ki külföldre a múzeum, meglehetősen alacsony árra értékelve.

A nagy mennyiségben tán nem kellett volna annyira csodálkozni, amikor minden otthonban tucatszám voltak a szőnyegek, a parkettát elborították a különféle darabok, s ezek többnyire nem elsőrangú példányok voltak.⁵ A tárgyalás során kiderült, hogy J. A.-nének fogalma sem volt, mennyi volt egy-egy szőnyeg kereskedelmi értéke, de ettől függetlenül magabiztosan jelentette ki, hogy azokat túl alacsonyra értékelték.

Továbbá szakmai vád volt, hogy a magyar érdekeket sértve kitűnő műtárgyak hagyták el az országot. Mindezt konkrétumok nélkül, vádaskodva, rágalmozva tették meg. Így tehát a szakmai tudás kétségbevonása, az etikus magatartás megkérdőjelezése köztörvényes vádakkal, rendőrségi eljárással kapcsolódott össze.

Az ügy folyamánként Csernyánszkyt és Voitot le is tartóztatták. A megvádolt múzeumi munkatársakat felfüggesztették, majd pedig a felfüggesztést a Budapesti Büntető Törvényszék B. VII. 11. 164/1949/15. számú határozata nyomán hatályon kívül helyezték, felmentve őket a hivatali sikkasztás vádjá alól. Ugyanakkor Csernyánszky és Voit ellen egyéb bűncselekmények tárgyában folytatták az eljárást, ám végül november 1-jén őket is felmentették.⁶

Dr. Csernyánszky Mária 1949. december utolsó napján beadta nyugdíjaztatása iránti kérvényét. Egy év múlva – a múzeumi iktatókönyv szavait idézve – *végelbánás* alá vonták. (A kifejezést állami tisztviselők szolgálati idő letelte előtti nyugdíjaztatása vagy végkielégítéssel történő elbocsátása esetén használták.) Állásába sohasem került vissza, sokáig nem publikálhatott.

A továbbiakban Csernyánszky Mária „háttérmunkákat” végezhetett, kisebb megbízásokból, részben cédulázásból élt. 1964-ben elkészítette az esztergomi Főszékesegyházi Kincstár textiljeinek leltározását. Az Akadémiai Kiadó gondozásában 1965-től kiadott négykötetes *Művészeti lexikon* szinte minden textilművészettel kapcsolatos szócikkét ő írta, pontos, precíz leírásai példaszerűek. Hosszú ideig dolgozott a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoportjának: az *Urbaria et Conscriptioes* köteteinek összeállítása az ő és Baranyai Béláné nevéhez kötődik. Rendkívül fontos volt e forráskiadványok megjelenítése, hiszen az Országos Levéltárban őrzött összeírások fontos adatokat szolgáltatnak a művészettörténeti kutatások számára. Az Akadémiai Kiadó jelentette meg a megyei műemléki topográfiákat. Az 1958-ban kiadott Pest megyei kötetek iparművészeti anyagának magas szintű ismertetése Csernyánszky és Voit érdeme. A jóval később publikált (1986) *Szabolcs-Szatmár megye műemlékei* című kiadványban Csernyánszky Mária iparművészet-történeti áttekintése olvasható. Az 1970-es, 1980-as években szerencsére már több önálló tanulmánya is megjelent.

Külön tanulmányt írt az általa *cum cruce veneciana* típusként meghatározott miseruhákról. 1983-ban a Voit szerkesztette *Régiségek könyve* című kötetben a csipkékről írt összefoglalást.

1984-ben vette át aranydiplomáját, amely némi elégtételt jelenthetett számára. Az Iparművészeti Múzeum periodikája, az *Ars Decorativa* 1993-ban külön emlékkötettel köszöntötte a 90. életévét betöltött Csernyánszky Máriát. A tisztelet és köszöntés azonban nem pótolta a rehabilitációt, amelyre egyébként sohasem került sor.⁷ A pályatárs és egykori gimnáziumi osztálytárs, Zádor Anna és Dercsényi Dezső állítólag többször megpróbálta Csernyánszkyt rehabilitáltatni, de ehhez Voit Pál igazoló jelentésére is szükség lett volna. Zádor, ahogy a vele készített riportban említette, tökéletesen biztos volt Mária (becenevén Hapi) ártatlanságában, akire Dárius kincsét is rábízhatták volna, akkor sem hiányzott volna belőle semmi sem, ugyanakkor Voitról nem volt jó véleménnyel.⁸ Sorsuk kettévált: Csernyánszky mellőzött maradt, Voit karrierje idővel kiteljesedett, 1978-ban a művészettudományok doktora lett. Mária néni azonban még idős korában is sokat emlegette „Paját” – ahogy Voit Pált becézték.

Dr. CSERNYÁNSZKY Mária átveszi aranydiplomáját 1984-ben
Dr. Mária CSERNYÁNSZKY receiving her „golden” diploma
after 50 years of activity in 1984
Fotó: Iparművészeti Múzeum

Sajnos, még ma sem tudjuk, hogy pontosan miként zajlott kettejük megvádolása, mert az Iparművészeti Múzeum Adattárából szisztematikusan kiirtották a Voit–Csernyánszky-üggyel kapcsolatos dokumentumokat. Egy fennmaradt átvételi jegyzék arról tanúskodik, hogy

ezek jó részét 1954. december 16-án az Iparművészeti Múzeum akkori igazgatója, Dobrovits Aladár átadta a Népművelési Minisztériumnak.⁹

Tragikus életéről Mária néni nekem sem beszélt. 1982-ben kerültem az Iparművészeti Múzeum Adattárába, ahová akkor – s még utána pár esztendeig – Mária néni bejárt fényképeket meghatározni. Mindig derűs volt. Alig találkoztam olyan harmonikus, kedves, segítőkész egyéniséggel, mint amilyen ő volt, kerékbetört pályáját követően, meghurcoltatása után is mellőzötteen. Rossz szót nem hallottam tőle, bár Sch.-néről olykor-olykor kritikusan nyilatkozott.

Mária néni az 1980-as években egyre nehezebben közlekedett, Mátyásföldről járt be az Üllői útra. Egészségügyi állapotára hivatkozva hagyott fel a múzeumi munkával. Ám ez csak részigazság. Az 1980-as években, a rendszerváltás előtti időkből a pártállam rigorózus szigora felidézte benne az egykori koncepciók eljárást, s inkább visszavonult. Hitét megőrizve, szerényen élt unokahúga családjával abban a mátyásföldi épületben (Beniczky, később Mészáros József u. 17.), amelyben édesapja, a jó nevű jogász, kiscsernai dr. Csernyánszky Aladár kúriai bírósíró lakott.

HORVÁTH Hilda
művészettörténész

1. Büky Orsolya: Klebelsberg Kuno és Hóman Bálint közgyűjteményi koncepciójának különbségei a Magyar Nemzeti Múzeum Levéltára és az Országos Levéltár egyesítésének tükrében. *Századok*, 2019/4, 761.
2. Az Esterházy-kincstár 20. századi hányattatásáról lásd: Horváth Hilda: *Nemzeti kincstárunk, az Esterházy hercegi kincstár 20. századi története*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014. Lásd továbbá lapunk korábbi számát: Pandur Ildikó: Opus 735. A háború nyomai az Esterházy hercegi kincstár műtárgyain. *Magyar Iparművészet*, 2022/7, 40–45.
3. Érintettek voltak még: Mihalik Sándor, az MNM helyettes főigazgatója, Nagy István gazdasági igazgató és az Iparművészeti Múzeum munkatársa, Petriné Hlatky Mária.
4. Farkas Kornél: Műtárgymozgások 1945–1949. I. rész. *Századok*, 2016/6, 1480–1481.
5. A corpus delictit az Iparművészeti Múzeum Adattárába került hagyatékból találtuk meg, azaz a kivételre engedélyezett szőnyegek típusok szerinti szorgos összesítését.
6. Ék számára 1949 novemberében – amint a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, Ortutay Gyulának írott leveléből kiderül – világossá vált, hogy J. A.-né destruktív magatartása állt a háttérben, amely sokat ártott a múzeumnak és a munkatársaknak.
7. Zádor Anna: Csernyánszky Mária, a barát szemével. *Arcképvázlat. Ars Decorativa*, 13. (1993), 12.
8. Csernyánszkyról és Voitról: Beszélgetések Zádor Annával III. *Enigma*, 2008/57, 110–111.
9. A történet rekonstruálásában nagy segítséget nyújtott Papp Gábor tárgyigazgató, a Magyar Természettudományi Múzeum főmuzeológusa, aki Tasnádi Kubacska Andrásról írott kiváló tanulmányában a többi koncepciók eljárással is foglalkozott. Ezúton mondom köszönetet, hogy tanulmányát és a Csernyánszky Máriával kapcsolatos levéltári iratok listáját és azok kivonatait a rendelkezésemre bocsátotta.

A cikk képanyagát köszönjük az Iparművészeti Múzeumnak.

Lezárult egy korszak

BÚCSÚ DÁVID KATALIN MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZTŐL

Életének 101. évében elhunyt Dávid Katalin (1923–2023) Széchenyi-nagydíjas művészettörténész, teológus, művészeti író, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, a Magyar Iparművészet szerkesztőbizottságának tagja. Dávid Katalin a szakrális ikonográfia elismert nemzetközi szaktekintélye, a hazai művészeti és tudományos élet egyik legnagyobb szervező egyénisége, nagy formátumú személyisége volt. A Magyar Iparművészet szerkesztősége Mezei Gábor belsőépítész Dávid Katalin temetésén tartott beszédével búcsúzik a tudóstól.

Lezárult egy korszak. Mert száz év után elment közülünk Dávid Katalin. Hogy néhány év fizikai megpróbáltatását követően, a vérnyomással folytatott kitartó küzdelem után, tökéletes szellemi frissességben csatlakozzék barátaihoz – odafent. Most már bizonyára együtt vannak, és békében folytatják beszélgetéseiket Pilinszkyvel, Kondor Bélával, Levendel Lászlóval, Esterházyval, Makovecz Imrével és másokkal, hiszen Katalinnak számos barátja, tisztelője volt, és marad.

Végigélte a huszadik századot. Azt írja az *Emlékiratokban*, hogy a tizenkilencedik század nem 1900-ban, hanem csak az első világháborúval ért véget. Ő 1923-ban született, a felnőtté válása már a diktatúrák születésével azonos. Hogy a háború tragikus hatásai meddig élnek, pontosan nehéz megmondani. Valószínűleg a mai napig is! Nem valószínűleg, biztosan. (Trianon?!)

A kolozsvári egyetem Szegedre költöztetésével a Dávid család is Szegedre költözött, később a család egy része

KORNISS Péter: DÁVID Katalin portréja | Péter KORNISS: Portrait of Katalin DÁVID

2015, fotó, 37,5x52,5 cm (The Art Institute of Chicago, Chicago, IL, USA)

Forrás: <https://www.artic.edu/artworks/265971/portrait-of-katalin-david>

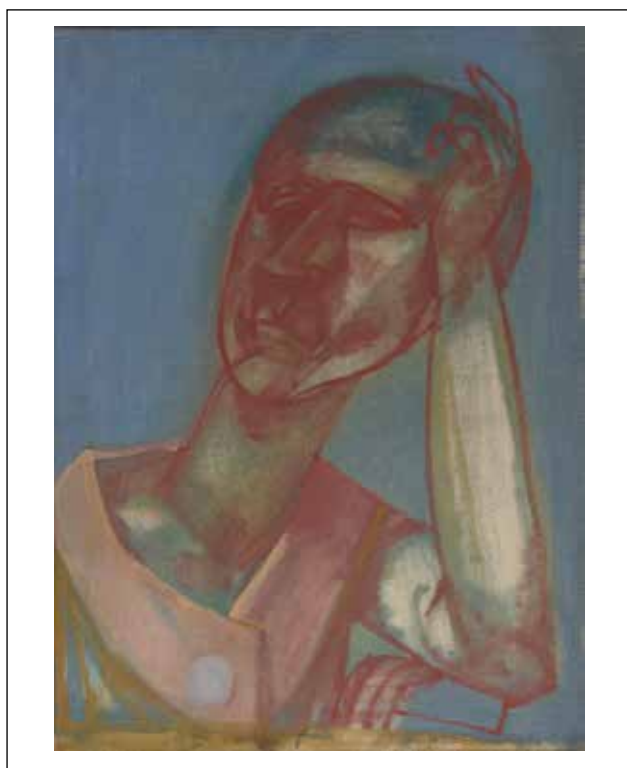
Budapestre. Katalin a Marianumban lakott, ott, ahol a nyilasok hatalma idején a kollégiumban menekültek is laktak, majd pedig üldözötteket bújtattak. A segítségnyújtók ezzel akkor már az életüket kockáztatták. „A huszadik századi holocaust a történelem egyik legfelfoghatatlanabb botránya” – írja emlékiratában.

A háború után Szegeden diplomázott és doktorált, majd a Szépművészeti Múzeum munkatársa lett. Nem sokkal később az újonnan alakuló Művészettörténeti Dokumentációs Központba került, és annak a vezetője lett. Ez 1951-ben volt, a Rákosi-rendszer legsötétebb éve következtek. A fasizmusban életet kellett menteni, az ötvenes években a reménytelen egzisztenciájú, mellőzött értelmiségieknek nyújtott menedéket, foglalkoztatta őket a Központban, ez akkor szinte felért az életmentéssel. Katalin a sosem titkolt katolikus hite miatt gyakran volt támadásoknak kitéve, 1966-ban elbocsátották az intézetből. A Központot átszervezték az MTA művészettörténeti intézetévé, amelynek igazgatója a szélsőbaloldali műtörténész, Aradi Nóra lett. A rendszerváltozás után Aradi elvesztette hatalmát és a szakma kitaszította. És itt kell felidézni azt a kis epizódot, amelyből megérthetjük Dávid Katalin jellemének, hitének, életfilozófiájának alapvető lényegét. Egy kiállítás megnyitóján ott volt Aradi Nóra is, aki

egyedül állt a tömegben, senki nem akart szóba állni vele, senki nem akart odamenni hozzá. Amikor Dávid Katalin meglátta őt, odament hozzá, és nagyon barátságosan üdvözölte. Ez ott és akkor megdöbbentően hatott. Ma már értjük, mi volt az oka, az alapja ennek a magatartásnak. Katalin számára minden háborúskodás, minden bosszú, minden ellenségeskedés idegen volt, elfogadhatatlan, azokat sem volt képes gyűlölni, akik ártottak neki, akik ellenségei voltak. Egy jó ügy érdekében bárkivel tudott együttműködni. Azt vallotta, hogy a harag sose uralja tetteinket, mert a megértés, a hit és a szeretet kell legyen minden cselekedetünk alapja.

MEZEI Gábor és DÁVID Katalin 2014. március 14-én, a Pesti Vigadó megnyitása alkalmából rendezett Makovecz Imre-kiállításon
Gábor MEZEI and Katalin DÁVID at the Imre Makovecz exhibition organized on the occasion of the opening of Pesti Vigadó on March 14, 2014
Fotó: Hidvégi Máté

KONDOR Béla: Könyökére támaszkodó nő – DÁVID Katalin portréja
Béla KONDOR: Woman Leaning on Her Elbow – Portrait of Katalin DÁVID
1958, olaj, vászon, 68x50 cm
(The Art Institute of Chicago, Chicago, IL, USA)
Forrás: <https://www.artic.edu/artworks/263729/>

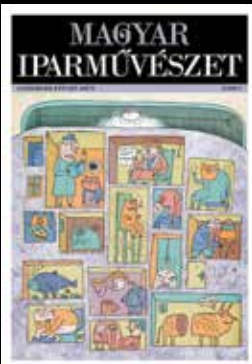
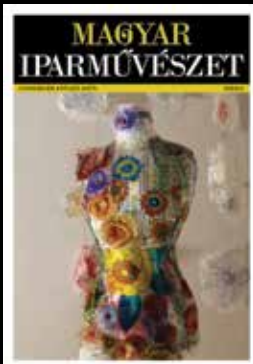
Ez a magatartás vívta ki számára azt a tiszteletet, amely pályafutása alatt mindvégig elkísérte. Még a hatalom emberei is, akiknek a számára Katalin hite elfogadhatatlan volt, némi megértéssel meggyőződése iránt, hajlandók voltak párbeszédben maradni vele, vitatkozni is – és nem élni a diktatúra durva hatalmi eszközeivel.

Az az értelmiség, amely a diktatúrában szinte teljes egészében állt szemben a hatalommal, mára már táborokra szakadva figyeli és kifogásolja egymást, ellenségnek tekinti azt, aki a másik oldalhoz tartozik. Még egy jó ügyben sem hajlandók, képesek összefogni. Hogy ennek a helyzetnek a káros hatásait felmérjük teljes egészében, még nincs is itt az ideje. Az azonban egészen biztos, hogy Dávid Katalin e tekintetben is nagyon fog hiányozni. Segítsége, törődése, szeretete nélkül kiszolgáltatottabbak, szegényebbek lettünk.

Igen, véget ért egy korszak.

MEZEI Gábor
belsőépítész

(Dávid Katalint 2023. október 9-én a Fiumei úti sírkertben helyezték örök nyugalomra.)

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2023/6

FŐSZERKESZTŐ:

Simonffy Szilvia – művészettörténész

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Dávid Katalin – művészettörténész

Dvorszky Hedvig – művészettörténész

Ernyey Gyula – designer, szakértő

Feledy Balázs – művészkritikus

Mascher Róbert – designer

Mezei Gábor – belsőépítész

Ritoók Pál – művészettörténész

Schrammel Imre – keramikus és porcelántervező

Szenes István – belsőépítész

Tóth Zoltán – fémműves tervezőművész

OLVASÓSZERKESZTŐ:

Antal Mariann

SZERKESZTŐK:

Szabó Emma Zsófia – művészettörténész

Veress Kinga – művészettörténész

Wehner Viola – művészettörténész

HÍRSZERKESZTŐ:

Veress Kinga

FORDÍTÓ:

Pokoly Judit

FELELŐS KIADÓ:

Nemzeti Művészeti
és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa
Juhász Judit – elnök

GAZDASÁGI VEZETŐ:

Anda Judit

Telefon: +36 20 299 0767

LAPALAPÍTÓK:

Fekete György

N. Dvorszky Hedvig

Schrammel Imre

SZERKESZTŐSÉG:

1034 Budapest, Makovecz Imre utca 25.

Telefon/fax/üzenetrögzítő: (+36 1) 400 7897

Szerkesztőségi asszisztens: Blánkó Miklós

Fogadóóra: előzetes egyeztetés szerint.

E-mail-cím: magyariparmuveszet@gmail.com

Terjesztés és előfizetés: Sheleya Ila

Telefon: +36 30 708 7965

E-mail-cím: ila.sheleya@gmail.com

E szám lapzártája: 2023. november 15.

Arculatterv: Scherer József

Grafikai tervezés: Nagy Norbert

Nyomás: VIRTUOZ Kiadó és Nyomdaipari Kft.

Honlap: www.magyar-iparmuveszet.hu

facebook.com/magyariparmuveszetfolyoirat

A folyóiratban közölt szövegek és fotók szerzői jogvédelem alatt állnak. Utánnomásuk, fénymásolóval való sokszorosításuk csak a kiadó előzetes hozzájárulásával engedélyezett.

HU ISSN 1217-839X (nyomtatott)

HU ISSN 1588-0591 (online)

Évente hatszor megjelenő folyóirat

Új folyam 30. – 2023/6 (december)

A MAGYAR IPARMŰVÉS ZET AZ ALÁBBI MŰZEU MOKBAN, GALÉRIÁKBAN ÉS KÖNYVESBOL TOKBAN KAPHATÓ

Czöbel Múzeum (2000 Szentendre, Templom tér 1.)

Ferency Múzeum (2000 Szentendre, Kossuth Lajos utca 5.)

FISE Galéria – Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesület

(1054 Budapest, Kálmán Imre utca 16.)

FUGA Budapesti Építészeti Központ (1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.)

HEFTER Galéria és Stúdió (9090 Pannonhalma, Tóthegy utca 11/A)

Írók Boltja (1061 Budapest, Andrásy út 45.)

Kovács Margit Múzeum (2000 Szentendre, Vastagh György utca 1.)

LÁNG TÉKA Könyvesbolt (1137 Budapest, Pozsonyi út 5.)

Múcsarnok (1146 Budapest, Dózsa György út 37.)

Művészetek Háza Veszprém, Dubniczay-palota (8200 Veszprém, Vár utca 29.)

Művészetek Háza Veszprém, Modern Képtár – Vass László Gyűjtemény

(8200 Veszprém, Vár utca 3–7.)

MűvészetMalom (2000 Szentendre, Bogdányi út 32.)

Napkereszt Galéria (1014 Budapest, Móra Ferenc utca 2/A)

Palmetta Design és Textilművészeti Galéria

(1111 Budapest, Bartók Béla út 30.)

Ráth György-villa (1068 Budapest, Városligeti fasor 12.)

Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum

(9700 Szombathely, Kisfaludy Sándor utca 9.)

Schrammel-gyűjtemény (9700 Szombathely, Thököly Imre utca 20.)

Szombathelyi Képtár (9700 Szombathely, II. Rákóczi Ferenc utca 12.)

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H–1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (+36 1) 489 0120, (+36 1) 212 5303

Tisztelt Olvasók!

Tájékoztatjuk Kedves Olvasóinkat és Előfizetőinket, hogy a Magyar Iparművészet folyóirat 2024. január 1-től szerkezeti átalakuláson megy keresztül. A folyóirat ezentúl naprakész tartalommal folyamatosan jelentkezik a magyar-iparmuveszet.hu internetes portálon. Nyomtatott formában évente hat lapszám jelenik meg minden páros hónapban. Olvasóink bizalmát és kitüntető figyelmét megköszönve tájékoztatjuk, hogy 2024-ben egy példány ára változatlanul 1390 forint marad, a nyomtatott folyóirat előfizetési díja 2024-re 7000 forintra módosul, az online tartalom pedig ingyenesen lesz elérhető. Előfizetői támogatását megbecsüléssel köszöni, a Kiadó.

Egy példány ára: 1390 forint. Előfizetési díja 2024-re: 7000 forint.

A lap előfizethető a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa 10402166-21629389-00000000 számlaszámán vagy a szerkesztőségtől kért postautalványon.

E számunk megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiuma és a Magyar Művészeti Akadémia támogatja.

MAGYAR

ÖRÖKSÉG

ANIMÁCIÓ | BELSŐÉPÍTÉS ZET | BŐRMŰVÉS SÉG | DIGITÁLIS MŰVÉS ZETEK
DIVATTERVEZÉS | IPARI FORMATERVEZÉS
KÁRPITMŰVÉS ZET | KERÁMIA- ÉS PORCELÁN MŰVÉS ZET | KÖRNYEZETTERVEZÉS
LÁTVÁNYTERVEZÉS | ÖTVÖSSÉG ÉS FÉMMŰVÉS SÉG | TERVEZŐGRAFIKA
TEXTILMŰVÉS ZET | ÜVEGMŰVÉS ZET

Falikárpit, a Medici-kárpitok egyik darabja: Puttók struccal (részlet). RAFFAELLO tervei nyomán Barberini kárpitszövő manufaktúra
Tapestry, an item from the Medici tapestries: Putti with an ostrich (detail). Barberini tapestry weaving workshop after RAPHAEL's cartoons
Róma, 1633–1635, gyapjú és selyem, a teljes méret: 310x270 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest, ltsz.: 20000)
Fotó: Iparművészeti Múzeum (Cikkünk a 47. oldalon)

